

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Intelektuálno-náboženské prostredie
ovplyvňujúce Mahmúda Ahmadínedžáda**

Beáta Blaženiaková

Plzeň 2011

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra Blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

**Intelektuálno-náboženské prostredie
ovplyvňujúce Mahmúda Ahmadínedžáda**

Beáta Blaženiaková

Vedoucí práce:

Mgr. Alena Tomková

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Konzultant:

Mgr. Martin Bouchal

Katedra antropologických a historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2011

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2011

.....

Obsah

1	ÚVOD	1
2	OBRAZ IRÁNU V 60. A 70. ROKOCH 20. STOROČIA.....	4
	2.1 Biela revolúcia.....	5
	2.2 Islamská revolúcia	7
3	MAHMÚD AHMADÍNEDŽÁD.....	10
	3.1 Štúdium na University of Science and Technology.....	11
	3.2 <i>Daftar-e Tahkím-e Vahdat</i>	12
	3.3 <i>Hodždžatíje (Andžoman-e Hodždžatíje)</i>	13
4	POLITICKÁ KARIÉRA	16
	4.1 Mahmúd Ahmadínedžád prezidentom	20
5	INTELEKTUÁLNO-NÁBOŽENSKÉ PROSTREDIE OVPLYVNŮJÚCE MAHMÚDA AHMADÍNEDŽÁDA.....	24
	5.1 Ájatolláh Mohammad Taqí Mesbáh-e Jazdí.....	24
	5.1.1 Madrase-je Haqqání	26
	5.1.2 Ájatolláh Mesbáh-e Jazdí, Mahmúd Ahmadínedžád a mahdizmus.....	27
	5.2 Ájatolláh Ahmad Džannatí.....	29
6	FORMÁLNA ŠTRUKTÚRA IRÁNSKEJ ISLAMSKEJ REPUBLIKY	31

6.1	Rahbar-e Mo‘azzam-e Enqláb	31
6.2	Ra’ís-e džomhúr	32
6.3	Madžles-e Šúra-je Eslámí	33
6.4	Madžma-e Taščís-e Maslahat-e Nezám	33
6.5	Madžles-e chobregán-e rahbarí	34
6.6	Šúra-je negahbán	35
7	SEPÁH-E PÁSDÁRÁN-E ENQELÁB-E ESLÁMÍ (SEPÁH)	36
8	ZÁVER	39
9	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A PRAMEŇOV	42
10	RESUMÉ	48
11	PRÍLOHY	49

1 ÚVOD

Mahmúd Ahmadínedžád patrí na globálnej politickej scéne ku kontroverzným osobám. Prezidentom Iránskej islamskej republiky sa stal v roku 2005 a v roku 2009 bol v priamej voľbe znova zvolený do druhého funkčného obdobia. V očiach Západu vyvoláva prezident Iránu obavy z vývoja nukleárnej zbrane a spájaním politiky s príchodom Mahdího.¹

Táto práca sa zaoberá predstavením osobnosti Mahmúda Ahmadínedžáda, jeho biografiou a udalosťami, ktoré formovali Irán od 60. rokov 20. storočia, keď sa narodil a udalosťami, ktoré prebiehali od polovice 70. rokov a súviseli so vznikom Iránskej islamskej republiky v podobe, aká je svojim politickým systémom známa od roku 1979 až po súčasnosť.²

Práca v prvých dvoch kapitolách predstavuje chronologické historické nadväznosti od vlády Mohammada Rezá Šáha a jeho mocenskej politiky, cez spoločenskú a ekonomickú situáciu v Iráne od druhej polovice 20. storočia až po roky 1978 a 1979, keď krajina prešla markantnou spoločenskou a politickou premenou a moc v krajine prevzal imám Chomejní, najväčší Šáhov kritik. Tretia kapitola pojednáva o osobnom živote Mahmúda Ahmadínedžáda až po štúdiá na vysokej škole, ktoré narušila Islamská revolúcia, zmena režimu a poukazuje na študentskú činnosť Ahmadínedžáda. Štvrtá kapitola nadväzuje na čas, keď Mahmúd Ahmadínedžád začal svoju politickú kariéru, keď v súčasnosti zastáva post prezidenta Iránskej islamskej republiky. Jeho členstvo v hnutí *Hodždžatíje* ostáva nepotvrdené, avšak náboženská ideológia hnutia ho jasne ovplyvnila. Literatúra sa v tvrdeniach o jeho členstve rozchádza a kým niektoré zdroje uvádzajú jeho členstvo, ostatné sa k tejto otázke vyjadrujú opatrne, i keď nespochybňujú vplyv hnutia *Hodždžatíje* na Ahmadínedžáda. Výrazné a dominantné postavenie osobností ako je ájatolláh Mohammad Taqí Mesbah-e Jazdí a ájatolláh

---

¹ Viac viz kapitola 5.1.2.

² Axworthy, 2007, s. 194.

Ahmad Džannatí, ktorí patria k osobnostiam veľmi blízkym Mahmúdovi Ahmadínedžádovi, sa prejavujú ako v domácej tak i zahraničnej politike prezidenta.

Zmenou režimu po nástupe ájatolláha Chomejního sa výrazne zmenil politický systém Iránu, kde Chomejní vytvoril unikátny systém, ktorý opísal v svojom diele *Velájat-e faqih – hokúmat-e islami*, ktoré vzniklo ako súbor prednášok v irackom Nadžafe počas Chomejního pobytu v exile. Preto je nutné stručne vysvetliť politický systém súčasného Iránu podobne ako stručné predstavenie ozbrojených zložiek *Sepáh-e pásdarán-e enqeláb-e eslami*, ktoré majú silné postavenie vo formálnej štruktúre a zároveň sú akýmsi „autonómnym systémom“, ktorý má významný vplyv v krajine a ktorý podlieha, ako najvyššie postavenému, *rahbarovi*.

Bibliografické zdroje sa tematicky venujú osobe Mahmúda Ahmadínedžáda, avšak je veľmi náročné nájsť relevantnú literatúru, ktorá vychádza z overených informácií, nakoľko sám Ahmadínedžád množstvo faktov odmieta potvrdiť a v písomnej podobe nie sú dostupné. Hlavnými bibliografickými prameňmi bola monografia nakladateľstva Lidové noviny *Dějiny Íránu* od Michaela Axworthyho, ktorý sa venuje Iránu od staroveku až po súčasnosť; *Modern Iran: Roots and Results of Revolution* od Nikki R. Keddie, ktorá sa zamerala na detailný vývoj Iránu najmä v 20. storočí. Hnutie *Hodždžatíje*, ktoré je považované v súčasnosti za polotajnú organizáciu pokryli odborné články a niektoré polytematické publikácie, i keď žiadna sa hnutiu, jeho histórii a vývoju až po súčasnosť rozsiahlejšie nevenuje. Nedostatok tematických publikácií k osobám ájatolláha Mesbah-e Jazdího a Džannatího suplovali internetové zdroje a články v elektronickej podobe, i keď najmä ájatolláh Džannatí je postavou, ktorá je síce známa svojim vplyvom na Mahmúda Ahmadínedžáda, ale biograficky málo poznaná. Podobne sa dá vyjadriť i o teologickej škole *Haqqání*, kde som nemohla pracovať s rozsiahlejšími zdrojmi. Kapitola venujúca sa formálnej štruktúre Iránu vychádza z publikácie *The New Iranian Leadership* od autorov Yonah Alexander a Milton M. Hoening.

Transkripcia mien a názvov v práci vychádza z diela *Dějiny Íránu* od Michaela Axworthyho. Mnohé perzské označenia nemajú jednotnú českú transkripciu a tak v práci vychádzam z čo najpresnejšieho prepisu jazyka *fársí* do latinky a v poznámke pod čiarou uvádzam anglický originálny preklad.

Mojou snahou je predstaviť v rovnomernom rozsahu kľúčové hnutia a osobnosti, ktoré ovplyvňujú politické a intelektuálno-náboženské prostredie, v ktorom sa Mahmúd Ahmadínedžád nachádza. Výber spomínaných hnutí a osobností bol spravený najmä podľa publikácie *Iran and the Rise of Neoconservatives* od autorov Anoush Ehteshami a Mahjoob Zweiri.

2 OBRAZ IRÁNU V 60. A 70. ROKOCH 20. STOROČIA

Pre objektívne zobrazenie prostredia, v ktorom sa Mahmúd Ahmadínedžád pohyboval, je nutné objasniť historické udalosti, ktoré sprevádzali vývoj Iránu v čase, keď sa Mahmúd Ahmadínedžád narodil a vyrastal.

Íránsky panovník Mohammad Rezá Šáh, na čele krajiny od roku 1941, zahájil v auguste roku 1953 svoju éru mocenskej nadvlády, behom ktorej sa konštitučným záväzkom podriaďoval len do určitej miery.³ Politickú moc znova prevzal po viac ako dvojročnej vládnej kríze medzi rokmi 1951 – 1953 spôsobenej znárodnením ropného priemyslu populárnym ministerským predsedom Mohammadom Mosaddeqom.⁴ Mosaddeqove plány o demokratizáciu Iránu boli zastavené pri prevrate a jeho násilnom zosadení, ktoré podporovali Spojené štáty a Veľká Británia.⁵

Írán obnovil diplomatické vzťahy s Veľkou Britániou, ktoré prerušil bývalý premiér Mohammad Mosaddeq a obrátil svoju politiku smerom na Západ. Krajina ťažila najmä zo zvyšujúcich sa ziskov z ropy. Pri vzájomnej dohode Iránu, USA a Veľkej Británie získal Írán právo na 50% podiel pri ziskoch z ropy. V rámci konzorcia vlastnili USA 40% celkového podielu, AIOC⁶ vlastnila tiež 40%.⁷ Šáh a jeho vláda tak mohli enormne zvyšovať výdavky štátu. Väčšina financií smerovala do armádneho vybavenia, k čomu prispela i americká vojenská pomoc v rokoch 1953 – 1963 v celkovej hodnote 500 miliónov dolárov.⁸ Následkom však bola vzrastajúca nespokojnosť vo vládných politických kruhoch a od roku 1953 sa hlavnou vonkajšou dominantnou silou stávajú Spojené štáty americké.⁹ Podpisom nového kontraktu medzi Íránom

---

³Axworthy, 2007, s. 178.

⁴Karabell, 1999, s. 3.

⁵Keddie, 2003, s. 132.

⁶Premenovaná roku 1954 na *British Petroleum Company* – BP. Viz Ferrier, Bamberg, s. 522.

⁷Keddie, 2003, s. 132.

⁸Abrahamian, 1982, s. 420.

⁹Axworthy, 2007, s. 178.

a AIOC sa zmenili i vzťahy medzi Spojenými štátmi a Iránom. Irán, ktorý sa dovtedy snažil priblížiť Európe, zmenil kurz k amerikanizmu.¹⁰

Vďaka trojnásobnému zvýšeniu cien ropy si Šáh určil za cieľ vybudovať z Iránu modernú a priemyselne rozvinutú krajinu. Stáli pred ním ambiciózne plány, ktoré však brzdil slabý politický vývoj. Kým ekonomika sa rozvíjala, naproti tomu stál politický útlak, keď opozícia nebola tolerovaná.¹¹ Nedôveroval armádnym dôstojníkom, a tak aby sa poistil pred vojenským prevratom, zakázal riaditeľom bezpečnostných agentúr komunikovať medzi sebou priamo a všetka komunikácia bola prepojená s kráľovským dvorom a Šáh menoval členov rodiny do mnohých kľúčových pozícií, aby sa tak poistil.¹² V roku 1957 založil novú bezpečnostnú službu SAVAK¹³, ktorej úlohou bolo dozerať na iránsku spoločnosť, kontrolovať vysokopostavených úradníkov, cenzúra médií, kontrola uchádzačov o pracovné pozície v štátnej správe a bola oprávnená použiť akékoľvek prostriedky, vrátane mučenia a masových popráv, na vyrovnanie sa s politickými disidentmi.¹⁴

2.1 Biela revolúcia

Socioekonomická politika autokratického režimu v 60. a v polovici 70. rokov 20. storočia dovolila Iránu rozbehnúť modernizačné projekty v oblasti priemyslu, poľnohospodárstva a infraštruktúry a tiež mnoho zmien v sociálnej politike. Oponenti však tvrdili, že zmeny sú len povrchové a profituje z nich len bohatá vrstva a nejedná sa o systematické zmeny.¹⁵

Keď v roku 1960 predložil Šáh návrh pozemkovej reformy, rast ekonomiky v tejto dobe spomaľoval a vláda USA, od januára roku 1961

---

¹⁰ Farhang, 2007, s. 92.

¹¹ Najj, 2008, s. 11.

¹² Abrahamian, 2008, s. 125.

¹³ *Sázemán-e Ettelá'át va Amnijat-e Kešvar - Národná informačná a bezpečnostná služba.* Afkhami, 2009, s. 381.

¹⁴ Abrahamian, 2008, s. 126.

¹⁵ Keddie, 2003, s. 148.

pod vedením J. F. Kennedyho, tlačila na Šáha k určitej liberalizácii zeme.¹⁶

V roku 1961 poveril Šáh premiéra Alí Amíního, aby pripravil reformný program. Amíní nariadil svojmu ministrovi poľnohospodárstva Hasanovi Arsandžánímu, aby pripravil pozemkovú reformu. Mnoho konzervatívnych ulamá nesúhlasilo s návrhom pozemkovej reformy, pretože mnohí z nich sa obávali, že prídu o vlastné pozemky, ktoré získali z darov náboženských nadácií a tiež považovali zasahovanie do vlastníckych práv za neprípustné porušovanie islamských zákonov.¹⁷ V januári 1963 sa uskutočnilo národné referendum, ktoré malo schváliť šesť bodov reforiem: pozemkovú reformu; predaj niektorých štátom vlastnených podnikov na financovanie pozemkovej reformy; volebné právo pre ženy; znárodnenie lesov; vytvorenie zborov na boj s negramotnosťou¹⁸; inštitút zdieľania ziskov pre pracovníkov v priemysle.¹⁹ Reformy boli v referende schválené počtom hlasov 5,5 milióna z celkového počtu 6,1 milióna oprávnených voličov a mohli tak pokračovať napriek bojkotu referenda zo strany Národnej fronty.²⁰

Program schválených reforiem v referende sa nazval „Biela revolúcia“, neskôr tiež označovaná ako „Šáh a ľudová revolúcia.“²¹ I keď vďaka pozemkovej reforme získali asi 2 milióny roľníkov prvý raz nejakú pôdu do vlastníctva a niektorí dokázali zo svojich pozemkov profitovať, avšak pre drvivú väčšinu z nich boli zisky príliš malé, aby sa dokázali sami užiť. Ďalšia veľká časť roľníkov však nezískala žiadnu pôdu, pretože sa na nich nevzťahovali pred reformou práva nájomníkov a kvôli narastajúcej mechanizácii v poľnohospodárstve sa znížil i dopyt po ich práci.²² Šáhove výrazné zásahy do ekonomiky a spoločnosti sa prejavili v masovej

---

¹⁶ Axworthy, 2007, s.180.

¹⁷ Tamtiež.

¹⁸ perzsky Sepáh-e Dáneš.

¹⁹ Arjomand, 1989, s. 72.

²⁰ Axworthy, 2007, s. 180. Národná fronta bola založená Mohammadom Mosaddeqom v roku 1949 ako opozícia voči Šáhovi. Viz viac Abrahamian, 1979, s. 3.

²¹ Keddie, 2003, s. 145.

²² Axworthy, 2007, s. 183.

migrácii z vidieka do mestských centier, ktorá ovplyvnila i celkovú sociálnu štruktúru miest.²³ Narastajúce zisky z ropy spôsobili vysokú infláciu, ktorá sa prejavila v zvýšení cien potravín a nájomov najmä v Teheráne, kam sa sťahovala veľká časť obyvateľstva.²⁴ Deflačné opatrenia, ktoré mali za úlohu znížiť infláciu, sa premietli do drastického zvýšenia nezamestnanosti, pretože novo prichádzajúce obyvateľstvo nenachádzalo prácu alebo o ňu prišlo.²⁵

Šáh však veril, že tieto reformy sú nutné pre efektívny rozvoj a modernizáciu iránskej spoločnosti, čo by napomohlo industrializácii.²⁶ Biela revolúcia tiež urýchlila proces urbanizácie, ktorý v 70. rokoch 20. storočia ovplyvnil intelektuálny, náboženský a politický vývoj v krajine.

2.2 Islamská revolúcia

Šáh sa snažil vytvoriť sekulárny autokratický štát, kde by duchovní nehrali žiadnu úlohu.²⁷ Keď v roku 1961 zomrel ájatolláh Borúdzerdí, iránski šíitski veriaci sa rozhodovali, kto zaujme jeho pozíciu *mardža'-e taqlíd*. Šíitom chýbala duchovná autorita. Ájatolláh Sejjed Hossejn Tabátábájí Borúdzerdí nemal záujem zasahovať do činnosti vlády a tak sa po jeho smrti hľadal vhodný nástupca, ktorý by dokázal reprezentovať šíitov aj pred režimom.²⁸ Ájatolláh Rúholláh Chomejní načasoval svoje vystúpenia práve do tohto obdobia a dokázal vyplniť prázdne miesto v šíitskej hierarchii.²⁹ Keď v októbri 1962 zrušil Šáh podmienku účasti vo voľbách len pre mužov, moslimov, ájatolláh Chomejní s ďalšími náboženskými predstaviteľmi to ostro odsúdili. Šáh následne po protestoch toto povolenie znova zrušil.³⁰ I keď sa nejednalo o významný krok opozície, tak malo za výsledok vznik koalície duchovných, ktorý bol

---

²³ Mirsepassi-Ashtiani, 1994, s. 58.

²⁴ Axworthy, 2007, s. 184.

²⁵ Axworthy, 2007, s. 184.

²⁶ Gheissair, Nasr, 2006, s.77.

²⁷ Moaddel, 1986, s. 537

²⁸ Mirsepassi-Ashtiani, 1994, s. 68.

²⁹ Tamtiež.

³⁰ Chomejní, 2004, s. 20.

odrazovým mostíkom pre ďalšie opozičné akcie.³¹ Šáh počas 60. a 70. rokov 20. storočia podnikol sériu represívnych opatrení voči náboženským inštitúciám, medzi inými i voči teologickej škole v Qome (1963 a 1975) a zakročil tiež proti teologickým seminárom v Mašhade v roku 1975.³²

Šáh povolil predaj alkoholu, ženám povolil nosiť minisukne a v kinách sa objavili filmy zo Západu, čo ostro odsúdili klerici z Qomu a ďalších miest. V náboženskom meste Qom vystúpil na začiatku roku 1963 znova ájatolláh Chomejní. Jeho kritika sa v kázani obracala proti Šáhovi a jeho skorumpovanej politike, predaju ropy do Izraela a udržiavaniu vzťahov so Spojenými štátmi americkými.³³

Vzrastajúci Chomejního vplyv sa iránska vláda rozhodla vyriešiť jeho vyhostením do Turecka 4. novembra 1964.³⁴ Ájatolláh Chomejní, sa presťahoval v októbri 1965 z Turecka do irackého Nadžafu, kam sa postupne presunulo veľa jeho žiakov z Qomu.³⁵ Práve z Nadžafu³⁶ boli Chomejního prejavy a kritika režimu nahrávané a písomne a na magnetofónových páskach šírené do Iránu a distribuované medzi ľuďmi. V nich prezentoval svoje predstavy o koncepcii štátu a spoločnosti podľa politického šíitskeho islamu, ktorý založil na kritike Šáha a sekularizmu spoločnosti, kde vedúca úloha podľa Chomejního prináleží šíitskemu duchovenstvu.³⁷

V januári 1978 začalo násilie eskalovať, keď v novinách Ettelá'at vyšiel článok, ktorý napádal Chomejního i celé iránske duchovenstvo a okamžite vyvolal nové demonštrácie, ktoré si vyžiadali ďalších mŕtvych.³⁸ Vláda demonštrácie zakázala a vyhlásila stanné právo.

---

³¹ Chomejní, 2004, s. 20.

³² Arjomand, 1989, s. 86.

³³ Axworthy, 2007, s. 180.

³⁴ Willett, 2004, s. 48.

³⁵ Harmon, 2005, s. 41.

³⁶ V tomto šíitskom svätom meste bolo zaznamenaných Chomejního trinásť prednášok, v skompletizovanom diele známom ako Velájat-e Faqih – Vláda faqíha.

³⁷ Mirsepassi-Ashtiani, 1994, s. 68.

³⁸ Axworthy, 2007, s. 190.

Postupne sa menila i sociálna štruktúra demonštrujúcich. K demonštrujúcej strednej triede, ktorú tvorili najmä študenti a obchodníci, sa postupne pridala prakticky všetky sociálne vrstvy obyvateľstva, čo neskôr vyústilo v Islamskú revolúciu.³⁹

8. septembra 1978 došlo v južných častiach Teheránu k ďalším veľkým protestom, ktoré vyvrcholili strelbou vládnych jednotiek do demonštrantov a po týchto tragických udalostiach sa odpor k Šáhovi prehĺbil do takej miery, že kompromisné riešenie neprichádzalo do úvahy.⁴⁰ Medzitým sa Chomejní presunul v októbri 1978 z Nadžafu do mestečka Neauphle-le-Château, neďaleko Paríža, odkiaľ mohol šíriť svoju kritiku voči Šáhovi a dožadovať sa slobody, či volieb do parlamentu.⁴¹

Situácia počas zimy sa natoľko zhoršila, že Irán úplne ochromili demonštrácie a štrajky robotníkov a aj armáda strácala na sile, keď hlavne v Qome a Mašhade vojaci dezertovali. Keď pracovníci v ropnom priemysle ohlásili štrajk a ropa sa prestala vyvážať, Šáhov režim utrpel veľkú ranu. Krajiny závislé na iránskej rope začali podporovať opozičné sily.⁴² Šáh stratil kontrolu nad vlastnou krajinou a 16. januára 1979 odišiel do exilu.⁴³ Následne sa 1. februára do Iránu vrátil ájatolláh Chomejní a 11. februára 1979 monarchia padla. Revolúcia nemala len náboženské pozadie, pretože medzi dôležité faktory tiež patril hospodársky prepad zeme, dezilúzia obyvateľov zo skorumpovaného a represívneho režimu a tiež rozhorčenie nad nerovnoprávnymi vzťahmi so Spojenými štátmi.⁴⁴ Chomejní postupne zmenil nielen spoločenskú ale i politickú štruktúru Iránu.⁴⁵

---

³⁹ Abrahamian, 1982, s. 510.

⁴⁰ Axworthy, 2007, s. 191.

⁴¹ Harmon, 2005, s. 50.

⁴² Naji, 2008, s. 14.

⁴³ Axworthy, 2007, s. 191.

⁴⁴ Axworthy, 2007, s. 193.

⁴⁵ Viaz viz kapitola 6 Formálna štruktúra Iránskej islamskej republiky.

3 MAHMÚD AHMADÍNEDŽÁD

Mahmúd Ahmadínedžád sa narodil 28. októbra 1956 v meste Aradan ako štvrté zo siedmich detí.⁴⁶ Aradan sa nachádza blízko mesta Garmsár približne 80 kilometrov od hlavného mesta Teherán.

Krehká ekonomika Aradanu vychádza z chovu oviec a dobytky a preto pravdepodobne Ahmadínedžádov záujem o chudobných pramení z prostredia jeho pôvodu a tiež vplyvu jeho otca. Je napríklad známe, že Ahmadínedžád odmieta jesť pri stole s človekom, ktorý neplatí zakát. Aj toto sa považuje za dôkaz vplyvu prostredia a výchovy, z ktorého pochádza.

Otec, Ahmad, prevádzkoval obchod s potravinami a neskôr holičstvo a v Teheráne, kam sa presťahovali, keď mal Mahmúd jeden rok, sa živil jeho otec ako kováč.⁴⁷ Rodina Mahmúda zmenila pôvodné priezvisko Sabaghian⁴⁸ („farbiar kobercov“) na súčasné Ahmadínedžád znamenajúce „Prorokov rod“.⁴⁹ Zmena je pripisovaná náboženským a ekonomickým dôvodom.⁵⁰ V tom čase bolo veľmi bežné sťahovanie z vidieka do väčších miest a zároveň zmena priezviska. Matka, Sejjed Chánom, je považovaná za veľmi nábožensky založenú ženu, zdvihuje.⁵¹

Mahmúd Ahmadínedžád navštevoval základnú školu v teheránskej časti Narmak. Potom, ako sa rodine začalo dariť a navýšila svoj majetok, poslal otec Mahmúda do prestížnej súkromnej školy Dánešmand.⁵² Počas stredoškolského obdobia bol Ahmadínedžád apolitický a pod silným náboženským vplyvom otca.⁵³

---

⁴⁶ Naji, 2008, s. 3.

⁴⁷ Naji, 2008, s. 3.

⁴⁸ Robert Tait vo svojom článku uvádza prepis mena Saborjhian
<http://www.guardian.co.uk/world/2005/jul/02/iran.roberttait>

⁴⁹ Naji, 2008, s. 4

⁵⁰ Zweiri, Ehteshami, 2007, s. 51.

⁵¹ <http://www.guardian.co.uk/world/2005/jul/02/iran.roberttait>

⁵² Jafarzadeh, 2007, s. 4.

⁵³ Naji, 2008, s. 10

3.1 Štúdium na University of Science and Technology

Ahmadínedžád vstúpil do politického diania počas štúdia na univerzite v roku 1975, štyri roky pred Islamskou revolúciou. Po výborných výsledkoch v testoch sa rozhodol pre *University of Science and Technology*, obor strojárstvo, ktorá sa nachádza v Narmaku.

70. roky 20. storočia boli poznačené vzrastajúcim napätím medzi obyvateľstvom a Šáhovou politikou.⁵⁴ Vzrastali nepokoje na univerzitách a v pozadí sa tajne formovala a rozširovala opozičná skupina islamistov a ľavicové krídla. K islamistom patrila najväčšia *Sāzmān-e Modžāhedín-e Chalq-e Irān*, od ktorej sa neskôr odčlenilo marxistické krídlo *Pajkár* a k marxistom tiež patrila skupina *Sāzmān-e Fedáijān-e Chalq-e Irān*.⁵⁵ Pozadie univerzít ovládala konzervatívna zložka opozície.⁵⁶

Na univerzite sa Ahmadínedžád zoznámil s dielami doktora Alí Šariatiho, ktorý bol významnou osobnosťou a ľavicovo orientovaným mysliteľom a venoval sa najmä sociológii náboženstva.⁵⁷ Vytvoril si okolo seba veľký okruh poslucháčov najmä na univerzitách, ktorí volali po zmene. Vo svojej knihe *Islamológia*⁵⁸ povýšil islam z náboženstva na politickú ideológiu. Jeho učenie sa snažilo skĺbiť myšlienky šíizmu s marxizmom.^{59 60}

V čase tretieho roku štúdia Ahmadínedžád už patril k podporovateľom ájatolláha Chomejního, ktorý bol už v tom čase v exile a pomáhal tajne rozširovať nahrávky Chomejního prejavov a rozhovorov zo zahraničia.⁶¹ Rozširoval ich spolu s bratmi, ktorí sa takto zapojili

⁵⁴ Keddie, 2003, s. 214.

⁵⁵ Viac viz Abrahamian, *The Guerrilla Movement 1963 – 1977*. 1980. s. 3-15.

⁵⁶ Zweiri, Ehteshami, 2007, s. 54.

⁵⁷ http://www.atimes.com/atimes/Middle_East/IB03Ak02.html

⁵⁸ *Eslámšenásí*. Viac viz Rahnema, s.195.

⁵⁹ Šariati bol výborný rečník, ktorý dokázal prilákať veľa mladých vzdelaných Iráncov. Je možné ho považovať za najvýznamnejšiu osobu v Iráne 70. rokov 20. storočia. Pochádzal z nábožensky založenej rodiny a študoval v Sorbonne vo Francúzku filológiu a zaujímal sa tiež o existencializmus a marxizmus. Axworthy, 2007, s. 189.

⁶⁰ Mirsepassi-Ashtiani, 1994, s. 76.

⁶¹ Neexistuje priamy dôkaz, že Mahmúd Ahmadínedžád sa osobne stretol s ájatolláhom Chomejním. Jedným z nepriamych dôkazov je fotografia, na ktorej je Chomejní a poslucháči. Viz príloha Fotografia 1

do politiky spolu s niekoľkými priateľmi. Šáhova tajná služba, SAVAK, označila Ahmadínedžádovu rodinu za podozrivých z opozičnej činnosti a tlače letákov doma.⁶²

Islamská revolúcia narušila Ahmadínedžádove štúdiá na univerzite. Každodenne sa uskutočňovali demonštrácie volajúce po odstúpení Šáha. Ten bol sužovaný demonštráciami, sľuboval politické ústupky. Keďže násilie a demonštrácie silneli, Šáh nakoniec opustil v januári 1979 Irán a po návrate Chomejního bola 1. apríla vyhlásená Iránska islamská republika.⁶³

Tesne po zmene režimu založil Ahmadínedžád *Islamic Association of Students* na jeho univerzite.⁶⁴ Tá bola opozičnou organizáciou voči *The Association of Muslim Students*, ktorá podporovala *Modžáhedín-e Chalq*, kým *Islamic Association of Students* patrila k podporovateľom Chomejního.⁶⁵

Medzi rokmi 1979 a 1981 sa univerzity stali centrami pre politickú a ideologickú debatu. Nový islamský režim na čele s Chomejním voči všetkým organizáciám a spolkom tvrdo zasiahol, keď všetky opozičné spolky násilne vytlačil z univerzít.⁶⁶

3.2 *Daftar-e Tahkím-e Vahdat*

*Daftar-e Tahkím-e Vahdat*⁶⁷ je študentská organizácia, ktorá bola založená v roku 1979 ájatolláhom Sajjedom Mohammadom Hosejním Beheštím ako centrálna organizácia združujúca študentov islamských študentských organizácií, ktorá bola opozičnou zložkou voči vplyvu marxistických, resp. marxisticko-islamských študentských skupín

---

⁶² Naji, 2008, s. 12

⁶³ Axworthy, 2007, s. 191.

⁶⁴ Zweiri, Ehteshami, 2007, s. 54

⁶⁵ Mashayekhi, 2001, s. 291.

⁶⁶ Chomejní si chcel tak zaistiť jednoznačnú pozíciu pre nový režim na univerzitách a zbaviť sa opozície. Túto akciu nazval „Islamská kultúrna revolúcia“, počas čistiek na univerzitách, bolo mnoho ľudí zranených a zabitých. Následne Chomejní rozhodol o zatvorení univerzít. Univerzity boli zatvorené od roku 1980 do 1983. Tamtiež, s. 292.

rozšírených na iránskych univerzitách.⁶⁸ Beheští ju primárne založil ako opozíciu k silnejúcej *Modžahedín-e Chalq*, ktorá pred Revolúciou v roku 1979 podporovala zvrhnutie Šáhovho režimu, avšak kvôli radikálnemu marxizmu sa *Modžahedín-e Chalq* dostala do ostrého konfliktu aj s Chomejního režimom a následne sa stali terčom tvrdých represíí.⁶⁹

V prvej dekáde po revolúcii bola Organizácia veľmi úzko spojená s radikálnymi duchovnými a mnohí z členov boli dosadení na vládne pozície.⁷⁰ Ahmadínedžád sa stal členom *Daftar-e Tahkím-e Vahdat* a veľmi rýchlo sa prepracoval do vedúcich pozícií. Vedenie OSU sa pravidelne stretávalo s ájatolláhom Chomejním, kde ho informovali o svojich aktivitách a vypočuli si inštrukcie.⁷¹ Vďaka účasti v organizácii sa Ahmadínedžád, ktorý sa stal členom po založení, okamžite dostal do popredia politického diania na univerzite. Bola to príležitosť stretávať sa Chomejního spolupracovníkmi.⁷²

Niekoľko študentov OSU bolo priamymi účastníkmi útoku na Americkú ambasádu 4. novembra 1979 a sami sa označili za *Študentov nasledujúcich Imámovu líniu*.⁷³

3.3 *Hodždžatíje (Andžoman-e Hodždžatíje)*

Náboženské základy ultrakonzervatívneho a málo známeho hnutia *Hodždžatíje* zasadil vo svojich spisoch Mírzá Mahdí Isfahání v 30. rokoch 20. storočia, ktorý argumentoval, že dvanásty imám je neomylný a jeho osobnosť nemôže byť nahradená žiadnym moslimom, ktorý môže byť

---

⁶⁷ Office for Strengthening Unity (OSU)

⁶⁸ <http://www.princeton.edu/irandataportal/parties/tahkimevahdat/The-Office-for-Strengthening-Unity.pdf>

⁶⁹ Čejka, 2007, s. 117.

⁷⁰ Mahdi, 1999, s. 10.

⁷¹ Naji, 2008, s. 17. Stretnutia sa uskutočnili viac rás a nie je preto vylúčené, že Ahmadínedžád mal niekoľko príležitostí sa stretnúť s ájatolláhom Chomejním. Chomejní nominoval ájatolláha Chameneího a Rafsandžáního ako možných lektorov pre študentov organizácie, ktorí si zvolili Chameneího, ktorý v tej dobe ešte nedosiahol titulu ájatolláha.

⁷² Tamtiež.

⁷³ Mashayekhi, 2001, s. 291.

považovaný nanajvýš za jeho zástupcu.⁷⁴ Zakladateľom hnutia sa stal v roku 1953 Isfaháního žiak šejch Mahmúd Halabí.⁷⁵ Ich cieľom bolo odstrániť „heretických“ bahájistov a „bezbožných“ komunistov.⁷⁶

Muhammad Rezá Šáh povolil založenie organizácie *Hodždžatíje*, pretože vznikala ako opozícia voči Bahájskemu hnutiu⁷⁷, ktoré sa na území Iránu veľmi rýchlo získavalo priazeň a Šáh si želal jeho eliminovanie.⁷⁸ Najmä uprostred 50. rokov 20. storočia *Hodždžatíje* darilo rozširovať svoju pôsobnosť a založila pobočky v Teheráne, Mašhade, Širáze a v tých mestách, kde členovia útočili na bahájske rodiny.⁷⁹ Halabímu sa podarilo presvedčiť *mardža'-e taqlíd* ájatolláha Borúdzerdího, aby vydal fatwu zakazujúcu obchodovanie s bahájistami a uzatvorenie všetkých ich inštitúcií a v štátnych médiách bola zahájená kampaň proti nim.⁸⁰ Podpora Šáha však netrvala dlho, pretože jeho politika smerovala k minimalizácii účasti duchovných na politike štátu.

Hodždžatíje bolo ticho podporované SAVAK-om a tiež napríklad ájatolláhmi Golpájagánim, Mar'ášim, Chójim; ájatolláha Borúdzerdího, Beheštího a šejka Mohammada Taqí Falsafího nevynímajúc.⁸¹ Na začiatku 70. rokov 20. storočia sa *Hodždžatíje* začínala radikalizovať a jej krídla Mahdíjun a Askaríjun spolu s ďalšími organizáciami, ktoré viedli klerici, sa zasadzovala v boji o zosadenie Šáha a ďalší členovia sa venovali propagácii islamu a vzdelávacím seminárom pre študentov podľa ideálov hnutia.⁸²

Dôvod, prečo *Hodždžatíje* nedokázala akceptovať bahájistov je prozaický - bahájisti veria, že Mahdí sa na svet vrátil ako Bahá'u'lláh, kým

⁷⁴ Moaddel, 1993, s. 250.

⁷⁵ <http://www.iranica.com/articles/halabi-shaikh-mahmud>

⁷⁶ Schahgaldian, 1999, s. 61.

⁷⁷ Zakladateľom Bahájskeho spoločenstva sa stal Mírzá Ĥusajn-'Alí Núrí (1817-1892) známy ako Bahá'u'lláh. Spoločenstvo verí v Bahá'u'lláha, ktorý naplnil slová o príchode Skrytého imáma. Bahájska viera je samostatným náboženstvom, i keď má veľa prvkov spoločných s islamom. Viac viz Palmer, Hartz, 2002, s. 38.

⁷⁸ Rubin, 2010, s. 256.

⁷⁹ Tamtiež, s. 62.

⁸⁰ Moin, 1999, s. 67.

⁸¹ Ganji, 2006, s. 45.

členovia *Hodždžatíje* sú presvedčení, že skutočná islamská vláda musí počkať na návrat Mahdího.⁸³ *Hodždžatíje* tiež oponovalo Chomejního myšlienke o islamskej vláde a vláde faqíha. Vláda neprináleží duchovnému ale jedine Mahdímu. *Hodždžatíje* verí, že v dobe jeho neprítomnosti sa má náboženská komunita viesť spoločne a neprináleží len jedinému lídrovi.⁸⁴

Ku koncu 60. rokov 20. storočia už mnohí z členov *Hodždžatíje* boli študentmi univerzít a členmi študentských organizácií či spolkov a v priebehu 70. rokov hnutie prekročilo hranice Iránu do okolitých krajín ako Pakistan a India.⁸⁵ Napriek rozdielnym doktrínam medzi *Hodždžatíje* a Chomejním, vzájomná podpora sa stupňovala najmä od roku 1977. Napriek rozdielnym doktrínam Halabí odporučil všetkým svojim stúpencom, aby v referende, ktoré prebehlo v decembri 1979, podporili vznik novej ústavy, pretože sa obával možného získania moci komunistami po Islamskej revolúcii.⁸⁶ Mnoho ďalších klerikov bolo po revolúcii členmi alebo sympatizantmi hnutia.⁸⁷ Verejne to nik z *Hodždžatíje* nepriznal, avšak mali otvorené vzťahy so *Society of Islamic Coalition*, ktorá sa aktívne zúčastňovala politického života.⁸⁸ Kľúčovú úlohu v spolupráci medzi organizáciami, stranami a spolkami zohrával ájatolláh Beheští, ktorý bol zakladateľom OSU, členom hnutia *Hodždžatíje*, lídrom *Society of Islamic Coalition* a pracoval i v ústrednom výbore strany IRP.⁸⁹

Počas rokov 1981 – 1984 zamerala *Hodždžatíje* svoju činnosť okrem polotajných politických aktivít tiež na edukačnú, kultúrnu a sociálnu

---

⁸² Schahgaldian, 1999, s. 62.

⁸³ Rubin, 2010, s. 256.

⁸⁴ Moslem, 2002, s. 59.

⁸⁵ <http://www.iranica.com/articles/hojjatiya>

⁸⁶ Rubin, 2010, s. 257.

⁸⁷ K členom a sympatizantom patrili: Ahmad Azarí Qomí, Alí Akbar Parvareš, Mohammad Rezá Mahdavi Kaní, Abolqasám Kášání, Alí Akbar Náteq-Núrí. Tamtiež, s. 257.

⁸⁸ Society of Islamic Coalition – Džám'iat-e Motalefe-je Eslámí - vznikla v roku 1963 na podporu ájatolláha Chomejního. Strana ostro protestovala proti Šáhovej pozemkovej reforme a volebnému právu pre ženy. Spoločnosť bola tiež spojená s vraždou ministerského predsedu Hassana Alího Mansúra v roku 1965. Viac viz Jones, Lane, Schulte, 2010, s. 101.

činnosť. Svoju kritiku však zamerala aj na Chomejního režim, okrem zásadného rozdielu v doktrínach, *Hodždžatíje* zásadne nesúhlasila so znárodnením priemyslu a zasadzovala sa za voľnú ekonomiku a možnosť súkromného podnikania, čím si získala silnú finančnú a politickú podporu od podnikateľov, obchodníkov či bohatých klerikov.⁹⁰ Chomejní cítil tlak a rozbehol kampaň proti hnutiu, ktoré nakoniec v roku 1983 rozpustil.⁹¹ Jednalo sa len o formálne rozpustenie a hnutie vo svojej činnosti pokračovalo polotajne a nevzdalo sa ani angažovania v politike.

Členstvo Mahmúda Ahmadínedžáda v hnutí *Hodždžatíje* ostáva otáznou, avšak nie je pochyb o jeho silnom prepojení s ním. Po prvom zvolení Ahmadínedžáda za iránskeho prezidenta v roku 2005 sa objavili prvé vážnejšie dohady o jeho spojení s polotajnou organizáciou. Jeho prezidentský predchodca Chátamí po porážke vo voľbách 2005 verejne kritizoval podporovateľov Ahmadínedžáda, ku ktorým patrili okrem iných aj *Hodždžatíje*, Revolučné gardy a šíitsky duchovný ájatolláh Mesbáh-Jazdí, člen *Hodždžatíje* a zakladateľ teologickej školy Haqqání v Qome.⁹² Bývalý minister vnútra Alí Akbar Mohtašamí-Pur⁹³ po zvolení Ahmadínedžáda sa vyjadril o *Hodždžatíje* ako o hnutí, ktoré sa snaží získať kontrolu nad Radou expertov⁹⁴ a je hrozbou pre ľudí a systém.⁹⁵

4 POLITICKÁ KARIÉRA

Prvé skúsenosti s politickým prostredím získal Mahmúd Ahmadínedžád počas svojich štúdií na univerzite. Členstvom v OSU spolu s ďalšími študentmi mal možnosť priameho kontaktu s ájatolláhmi,

---

⁸⁹ Strana islamskej republiky – IRP – Islamic republican party – Hezb-e Džomhóri-e Eslámí, ktorú sformoval v lete 1979 ájatolláh Chomejní. Axworthy, 2007, s. 195.

⁹⁰ Schahgaldian, 1989, s.64.

⁹¹ Melman, Javedanfar, 2007, s. 45.

⁹² Haynes, 2009, s. 303. Viac viz kapitola 5.

⁹³ Člen reformnej iránskej politickej strany Association of Combatant Clerics – Madžma'-e Rúhánijún-e Mobárez, založená v roku 1988 členmi Combatant Clergy Association. Alí Akbar Mohtašamí-Pur bol ministrom vnútra 1985- 1989 za vlády prezidenta ájatolláha Alího Chámene'ího. Rubin, 2010, s. 259., CQ Press, 2008, s. 161.

⁹⁴ Madžles-e chobregán, - Islamské poradné zhromaždenie – Parlament - viac viz kapitola 7.3.

⁹⁵ <http://www.rferl.org/content/article/1071565.html>.

napríklad Beheštím, ktorí priamo participovali na Islamskej revolúcii a porevolučnom usporiadaní Iránu.

Na začiatku 80. rokov 20. storočia počas Islamskej kultúrnej revolúcie, keď univerzity boli zatvorené 30 mesiacov, Ahmadínedžád prijal ponuku Modžtabí Samareh Hášemího, ktorý študoval na *University of Science and Technology* v rovnakom čase ako Mahmúd Ahmadínedžád a boli spolužiakmi, aby prišiel do provincie západného Azerbajdžanu⁹⁶ a stal sa Guvernérom dištriktu Mákú po tom, čo zanechal svoju prácu vo Výberovej komisii vo východnom Teheráne.⁹⁷ Odohrávalo sa to v čase, keď vypukol Iracko-iránsky konflikt⁹⁸ a Chomejní musel okrem tohto konfliktu riešiť aj snahy Azerbajdžanu o autonómiu a tiež kurdské povstanie na území Iránu, ktoré viedla Kurdská demokratická strana a ktoré bolo potlačené v roku 1984.⁹⁹

Po dvoch rokoch administratívy v Mákú sa Ahmadínedžád presunul v rámci dištriktu do väčšieho mesta Chój, kde zastával rovnakú funkciu. Mesto Chój bolo podobne ako mesto Mákú rozdelené medzi šiitských Azerbajdžáncov a sunnitských Kurdov.¹⁰⁰ V polovici 80. rokov odišiel do mesta Sanandadž v provincii s kurdskou väčšinou, v ktorom pracoval ako poradca generálneho guvernéra dva roky, aby následne v roku 1986 dokončil bakalársky program na univerzite v Teheráne následne dosiahol magisterský titul. V tom istom roku sa pridal k Islamským revolučným gardám, známym ako Pásdárán a po vojenskom výcviku sa dostal do špeciálnych jednotiek *Nírú-je Qods*, v ktorých nadviazal kontakty, ktoré využil v prezidentskej kampani a tiež ako prezident.¹⁰¹

⁹⁶ Azerbajdžán získal nezávislosť v roku 1991. Viac viz: Cornell, 2011, s. 59-60.

⁹⁷ Najj, 2008, s. 30.

⁹⁸ Vojská Saddáma Husajna zaútočili v septembri 1980 na Irán v oblasti Šatt al-Arab. Vojnový konflikt trval do prijatia rezolúcie Organizácie spojených národov č. 598 v júli 1988. Viac viz Rajae, 1993, s. 143.

⁹⁹ Axworthy, 2007, s. 197.

¹⁰⁰ Najj, 2008, s. 32.

¹⁰¹ *Sepāh-e Pāsđārān-e Enqelāb-e Eslāmí* – „Vojsko strážcov islamskej revolúcie“ . Viac viz kapitola 7. Axworthy, 2007, s. 194.

Od roku 1993 bol poradcom v oblasti kultúry na Ministerstve kultúry a vyššieho vzdelania a v tom istom roku ho menoval minister vnútra Alí Mohammad Bešártí generálnym guvernérom v novozaloženej severozápadnej provincii Ardabíl, kde pôsobil až do roku 1997, keď nový kabinet prezidenta Chátamího vymenil všetkých guvernérov a Ahmadínedžád sa vrátil naspäť do Teheránu, kde získal pozíciu asistenta profesora na svojej *University of science and Technology*, kde sa stal členom Vedeckej rady Stavebnej fakulty.¹⁰² Svoje štúdium zavŕšil v roku 1997 získaním titulu Ph.D. v obore dopravné inžinierstvo.¹⁰³

Keď v roku 1997 nastúpil do úradu novozvolený prezident Mohammad Chátamí, člen strany Madžma'-e Rúhánijún-e Mobárez, predstavoval reformné spojenie islamu a demokracie. Čo zneistilo pravicovú konzervatívnu zložku islamistov, ktorí podporovali jeho oponenta v prezidentských voľbách Alí Akbar Nateq Núrího, ktorí bol spájaný s hnutím *Hodždžatíje*.¹⁰⁴ Chátamí neútočil na koncepciu velájat-e faqíh, ale žiadal konštitučnú vládu a ukončenie mimosúdnych represíí, pracoval na reformách a vyjadril sa v možné oživenie kontaktov so Spojenými štátmi.¹⁰⁵

V roku 2001 bol Chátamí znovuzvolený a opozícia po ďalšej svojej porážke začala využívať všetky svoje možnosti a kontakty na prerušenie reformných plánov Chátamího. Súdnicstvo mala pod kontrolou a tak využila svoj vplyv, aby dokázala zatvoriť reformné denníky.¹⁰⁶ Hlava Rady strážcov,¹⁰⁷ klerik ájatolláh Ahmad Džannatí, využíval svoj mandát, aby mohol vracať zákony naspäť do parlamentu pre údajné porušovanie islamských zákonov; opozícia ďalej využívala jednotky Basídž¹⁰⁸ na perzekvovanie oponentov a s podporou *rahbara*¹⁰⁹ ájatolláha

¹⁰² Zweiri, Ehteshami, 2007, s. 56

¹⁰³ <http://www.president.ir/en/> - biografia.

¹⁰⁴ Naji, 2008, s. 41.

¹⁰⁵ Axworthy, 2007, s. 205.

¹⁰⁶ Tamtiež.

¹⁰⁷ Axworthy, 2007, s. 195. Šorá-je Negahbán-e Qánún-e Assássí – Viac viz kapitola 6.6.

¹⁰⁸ Viac viz kapitola 6.

¹⁰⁹ Najvyšší duchovný vodca – *Rahbar-e Mo'azzam-e Enqeláb* je volený Radou Expertov, viac viz kapitola 6.1.

Chamene'ího sa jej darilo vytvárať tlak a ústupky z reformných plánov Chátamího.¹¹⁰ V tomto čase je Ahmadínedžád spájaný so skupinou Ansár-e Hezbolláh, ktorá je známa svojimi násilnými útokmi proti reformným zhromaždeniam, na stretnutiach študentov univerzít a tiež proti ženám, ktoré podľa nich neboli oblečené podľa islamského kódexu.¹¹¹

Vo februári 2003 vo voľbách do mestských zastupiteľstiev v Teheráne dostala novovzniknutá skupina Ábádgarán, ktorá získala silnú podporu hlavne od chudobných ľudí a jej spoluzakladateľom bol práve Mahmúd Ahmadínedžád.¹¹² Reformisti, ktorí ovládali dovtedy mestské zastupiteľstvo Teheránu kvôli aféram a roztržkám v predchádzajúcom období stratili dôveru a Ábádgarán zaznamenal významný úspech vo voľbách po celej krajine a v samotnom Teheráne získali drvivú väčšinu v zastupiteľstve.¹¹³ Zastupiteľstvo následne volilo primátora Teheránu, ktorým sa stal Mahmúd Ahmadínedžád. Ten mal silnú podporu aj u predsedu zastupiteľstva, Mehdí Čamrána, ktorý je zároveň i hovorcom strany Ábádgarán.¹¹⁴

Ako starosta svoje úsilie smeroval k podpore a získaniu si priazne náboženských stúpcov. Predstavil plány na rozmiestnenie 400 fontán po meste, z ktorých budú môcť pútnici piť; začal rozdávať príspevky pre spolky, ktoré vykonávajú náboženskú charitatívnu činnosť; poskytoval dotácie na mešity; podporoval rekonštrukcie budov, ktoré sa neskôr stali sídlom pre *Basídž* a postupne si získaval podporu nielen *Basídž* ale i Revolučných gárd.¹¹⁵

¹¹⁰ Najj, 2008, s. 45. Basídž – viz viac kapitola 7.

¹¹¹ Zweiri, Ehteshami, 2007, s. 56.

¹¹² Ábádgarán - *E'telāf-e Ābādgarān-e Īrān-e Eslāmī* – Aliancia staviteľov islamu – táto skupina prvý raz výraznejšie na seba upozornila vo februári 2003 vo voľbách do mestských zastupiteľstiev. Radí sa k neokonzervatívnemu spektru a členovia slúžili hlavne v Revolučných gardách, militantných jednotkách Basídž alebo sú veteránmi Iracko-iránskeho konfliktu. Viac viz Roy, Sfeir, 2007, s.147-148 a CQ Press, 2008, s. 157-158.

¹¹³ Najj, 2008, s. 48.

¹¹⁴ Gheissari, 2009, s. 284.

¹¹⁵ Najj, 2008, s. 51.

4.1 Mahmúd Ahmadínedžád prezidentom

Ako starosta Teheránu Ahmadínedžád mimoriadne podporoval aktivity *Basídž*, *Sepáh* a zameral sa na chudobných a pútnikov v meste. V roku 2003 sa začal sústrediť na nasledujúce parlamentné voľby.¹¹⁶ Pravica bola však nejednotná a tak sa nedalo očakávať, že sa zmení pomer síl v *Madžlese*. *Šúra-je negahbán* však bol ovládaný pravicom, ktorá sa snažila zmeniť pomer síl pred nadchádzajúcimi voľbami vo svoj prospech. Jej výhoda spočívala v tom, že na čele *Šúra-je negahbán* stál ájatolláh Ahmad Džannatí a ďalší konzervatívni duchovní. Keďže všetci kandidáti do *Madžlesu* musia byť schválení *Šúra-je negahbán*, tak pravica sa chopila príležitosti a mnohých reformistov zo zoznamu neschválila z celkovom počte 3600 kandidátov.¹¹⁷ Parlamentné voľby v roku 2004 sa tak stali veľkým úspechom pre konzervatívnu pravicu, ktorá získala 156 kresiel v *Madžlese*.¹¹⁸

V tomto čase ako starosta Teheránu mal Ahmadínedžád už naklonené Revolučné gardy a ich najvyššieho veliteľa Jahjá Rahíma Safavího. Mnoho členov Revolučných gárd sa prepracovalo do mestského úradu v Teheráne a tak je ťažké určiť, či sa jednalo o podporu Ahmadínedžáda *Sepáhu* alebo naopak.¹¹⁹ V kandidatúre na prezidentské kreslo však stále nemal dostatočnú verejnú podporu ďalších strán a i ako starosta bol málo známy, preto sa neočakávalo jeho víťazstvo. Avšak k jeho podporovateľom okrem Revolučných gárd a *Basídž*, tiež patril *Šúra-je negahbán* pod patronátom ájatolláha Džannatího a Vzdelávací a výskumný inštitút imáma Chomejního, ktorý viedol ájatolláh Mesbah-e Jazdí.¹²⁰ Ahmadínedžád počas svojej kampane sa snažil navštíviť čo najväčšiu časť územia Iránu a svoje prejavy začínal modlitbou za návrat

¹¹⁶ Naji, 2008, s. 53.

¹¹⁷ http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/2149_04.htm

¹¹⁸ Tamtiež.

¹¹⁹ Naji, 2008, s. 53.

¹²⁰ Tamtiež.

Mahdího a nevyhýbal sa kritike svojich oponentov.¹²¹ Vo svojej kampani sa tiež zameril na chudobných a otázky ropy.

Z ôsmich kandidátov boli len dvaja reformisti, zvyšných Šúr-je negahbán z rôznych príčin zamietol a tak nebolo prekvapujúce, že v prvom kole 17. júna 2005 nezískal žiadny z kandidátov nadpolovičnú väčšinu hlasov.¹²² Jeden z kandidátov, reformista Mehdí Karrubí, obvinil Ahmadínedžáda po prvom kole z falšovania výsledkov. Druhé kolo sa uskutočnilo 24. júna 2005 a v ňom získal 62% všetkých platných hlasov Mahmúd Ahmadínedžád a stal sa tak prvým prezidentom Iránskej islamskej republiky, ktorý nie je klerikom.¹²³ Ahmadínedžádovi sa v kampani podarilo osloviť chudobných, pretože s Iráne sa neustále zväčšovali rozdiely medzi chudobnými a bohatými. Využil socioekonomické témy, akými bola chudoba a nezamestnanosť, než ideologické a politické argumenty.¹²⁴

Prvé ohlasy po zvolení tvrdili, že vyhral kandidát, ktorý síce má za sebou pravicu a podporu Revolučných gárd, *Ansár-e Hezbollah, Džám'iat-e motalefe-je eslámí, Madžma'-e rúhánijún-e mobárez, Andžom-e mohandesín-e enqeláb-e eslámí*, ale má malé politické skúsenosti, keď pôsobil dva roky ako starosta Teheránu a predtým ako guvernér v rôznych provinciách.¹²⁵

Chámene'í sa na prvý pohľad snaží udržiavať neutralitu a i v minulosti už vyhlásil, že reformisti i konzervatívci sú dôležití pre úspech Islamskej republiky ako dve vtáčie krídla.¹²⁶ Pre Chámene'ího je Ahmadínedžád ideálnym prezidentom, pretože verejne ho podporuje a ak rastie nespokojnosť s niektorými Ahmadínedžádovými krokmi, tak Chamene'ího autorita narastá.¹²⁷ Takže vo voľbách sa stal víťazom skôr

¹²¹ Naji, 2008, s. 69.

¹²² <http://psephos.adam-carr.net/countries/i/iran/iran20052.txt>

¹²³ <http://www.nps.edu/Academics/centers/ccc/publications/OnlineJournal/2005/Aug/gasiorowskiAug05.pdf>.

¹²⁴ Zweiri, Ehteshami, 2007, s. 77.

¹²⁵ Zweiri, Ehteshami, 2007, s. 80.

¹²⁶ Sadjadpour, 2008, s. 12.

¹²⁷ Sadjadpour, 2008, s. 13.

Chamene'í, pretože ako prezident bude Ahmadínedžád veľmi viditeľný, avšak ústava mu nedáva príliš veľký rozsah kompetencií.¹²⁸

Počas prvého funkčného obdobia Ahmadínedžáda sa dominantnými témami zahraničnej politiky nukleárny program Iránu a tiež jeho popieranie holokaustu či útočné vyhlásenia voči Izraelu.¹²⁹ Otázka nukleárneho programu zamestnávala svet od zvolenia Ahmadínedžáda v prvom funkčnom období. Ani na začiatku roku 2010 sa nepotvrdila správa o výrobe nukleárnej zbrane.¹³⁰ V domácej politike Ahmadínedžád čiastočne pokračoval v nastavených reformách po prezidentovi Chátamím.

V nasledujúcich prezidentských voľbách, ktoré sa uskutočnili v júni 2009 schválila Šúra-je negahbán štyroch kandidátov a medzi nimi bol i Mahmúd Ahmadínedžád. Za reformistov opäť kandidoval reformista Mehdí Karrubí, ktorého kampaň sa niesla v duchu zmeny a kritiky Ahmadínedžáda za poškodzovanie iránskych záujmov na medzinárodnej politickej scéne, napríklad skepticizmom ohľadom holokaustu.¹³¹ Chamene'í opäť zachoval verejne neutralitu, keď odmietol favorizovať ktoréhokoľvek z kandidátov. Mahmúd Ahmadínedžád bol znovuzvolený, keď získal 62,63% všetkých platných hlasov, kým jeden z jeho oponentov, Mír Hossejn Músaví získal, ako druhý v poradí, 33,75%.¹³² Mnohí označili voľby za sfaľované a v Iráne vyšli do ulíc protestovať státisíce ľudí, ktorých symbolom sa stala zelená farba, ktorá charakterizuje Green movement, stranu neúspešného kandidáta Míra Hossejna Músavího. Demonštrácie však boli režimom násilne potlačené. Ahmadínedžádovi sa

---

¹²⁸<http://www.nps.edu/Academics/centers/ccc/publications/OnlineJournal/2005/Aug/gasiorowskiAug05.pdf>.

¹²⁹ <http://www.guardian.co.uk/world/2009/apr/21/ahmadinejad-geneva-speech-israel>

¹³⁰ Caravelli, 2011, s. 104.

¹³¹ Jones, Steinfeld, 2009, s. 6.

¹³² <http://moi.ir/Portal/Home/ShowPage.aspx?Object=News&CategoryID=832a711b-95fe-4505-8aa3-38f5e17309c9&LayoutID=dd8faff4-f71b-4c65-9aef-a1b6d0160be3&ID=5e30ab89-e376-434b-813f-8c22255158e1>

tak v novom mandátnom období otvorili dvere, keď môže pokračovať vo svojej domácej a zahraničnej politike, akú si zvolil od roku 2005.¹³³

---

¹³³ <http://news.sky.com/skynews/Home/World-News/Iran-Election-2009-Mahmoud-Ahmadinejad-Wins-Rioters-And-Police-Clash-Over-Disputed-Vote/Article/200906215303344>

5 INTELEKTUÁLNO-NÁBOŽENSKÉ PROSTREDIE OVPLYVŇUJÚCE MAHMÚDA AHMADÍNEDŽÁDA

Po prvom zvolení Mahmúda Ahmadínedžáda v roku 2005 za prezidenta Iránskej islamskej republiky sa začalo hovoriť o jeho živote a prostredí, v ktorom sa pohyboval a ktoré ho mohlo významne ovplyvniť. Mahmúd Ahmadínedžád, ájatolláh Mesbah-e Jazdí a ájatolláh Ahmad Džannatí sú členmi rovnakých hnutí, organizácií a spolkov, presnejšie povedané, s ktorými sú spájaní.

Väčšina významných duchovných získala svoje náboženské vzdelanie v jednom zo centier šíitskej teológie, ktorými sú mestá Qom a Mašhad, či iracké mesto Nadžaf, v ktorom počas svojho exilu pôsobil aj imám Chomejní. Qom sa venoval najmä náboženskej sfére, avšak zásahy šáhovho režimu, ktorý chcel vytvoriť oficiálne náboženské inštitúcie a jeho ďalšie zmeny, zdvihli vlnu nespokojnosti v náboženskom centre, ktoré sa začalo aktívne zapájať do opozičnej činnosti voči Šáhovi.¹³⁴

5.1 Ájatolláh Mohammad Taqí Mesbáh-e Jazdí

Mohammad Taqí Mesbáh Jazdí sa narodil 31. januára 1934 v iránskom meste Jazd. Základnú a strednú školu ukončil vo svojom rodnom meste a potom sa presťahoval do mesta Qom, kde pokračoval v štúdiách islamskej právnej vedy *fiqh*, ktoré viedol ájatolláh Mohammad Taqí Bahdžat Fúmaní a tiež v štúdiu filozofie a exegéze s ájatolláhmi Chomejním a Sajjed Mohammad Tabátábá'ím.¹³⁵ Spolu s ájatolláhom Beheštím a ájatolláhom Alí Akbar Hášemí Rafsandžáním vydával časopis „Misia Proroka Mohammada“ a „Odplata“.¹³⁶ Zaradil sa tiež k stúpencom ájatolláha Chomejního počas štúdií v Qome a zaujímal sa o diela ibn

¹³⁴ <http://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/iran/2001/17-300401.html>.

¹³⁵ Siavoshi, 2010, s. 124.

¹³⁶ <http://www.mesbahyazdi.org/farsi/biography/index.htm>

Síná, známeho ako Avicenna a tiež islamského šíitskeho filozofa Mulla-Sadrá.¹³⁷

Mesbah-e Jazdí patril k mladej generácii, ktorú sa podarilo mobilizovať hnutiu *Hodždžatíje* v priebehu 50. a 60. rokov 20. storočia a mal blízke vzťahy s ájatolláhom Beheštím a zoznámil sa tiež s Ahmadom Džannatím.¹³⁸ Počas tohto obdobia sa zameriaval na diskusiu, výuku, šírenie islamských princípov; publikoval mnohé práce, z ktorých väčšina sa týkala sociálnych a politických dôsledkov islamského učenia.¹³⁹ Jedna z významných prác sa nazýva *Guarding the Ideological Trenches*, kde pojednáva o nadradenosti islamu nad marxizmom.¹⁴⁰ V roku 1975 tiež založil Dar Rah-e Haqq inštitút, ktorý viedol 10 rokov ako riaditeľ a po Islamskej revolúcii založil *Vzdelávací a výskumný inštitút imáma Chomejního* v Qome.¹⁴¹ V roku 1990 bol zvolený do *Madžles-e chobregán-e rahbarí* za provinciu Chúzestán a znovuzvolený za provinciu Teherán a i vo voľbách v roku 2006.¹⁴²

Ájatolláh Mesbáh-e Jazdí vo svojich štúdiách poukazuje na dosah náboženstva na každú oblasť spoločnosti s výnimkou ekonómie. To ho stavia do pozície, keď sa diametrálne odlišuje od obhajcov náboženstva v politike, obzvlášť reformistov, ku ktorým napríklad patrí Abdalkarím Soroš či Muhammad Mudžtahíd Šabistarí a ktorí, žiadajú oveľa menší podiel náboženstva v politike. Jazdí zároveň trvá na doslovnom výklade náboženstva, pretože Božia vôľa nemôže byť vykladaná podľa individuálneho chápania a teda *sunna* a Korán už nemôžu byť nikdy novo interpretované.¹⁴³ Problém súčasného sveta vidí v ideologických pohľadoch modernity na humanizmus, sekularizmus a liberalizmus.¹⁴⁴

---

¹³⁷ Farhang, 2007, s. 172.

¹³⁸ Roy, 2008, s. 131.

¹³⁹ Farhang, 2007, s. 173.

¹⁴⁰ Tamtiež.

¹⁴¹ Tamtiež.

¹⁴² Rubin, 2010, s. 260.

¹⁴³ Siavoshi, 2010, s. 126.

¹⁴⁴ Tamtiež, s. 131.

Ideologická zhoda medzi ájatolláhom Mesbáh-e Jazdíom a prezidentom Mahmúdom Ahmadínedžádóm je veľmi veľká a preto je z postojov a názorov Mesbáh-e Jazdího možné predpokladať, akým smerom sa bude uberať vývoj Iránu.¹⁴⁵ Mnoho Mesbáh-e Jazdího žiakov pôsobí ako Ahmadínedžádovi ministri, sú členovia parlamentu a radia sa k veliteľským špičkám Basídž a *Sepáhu*.¹⁴⁶ Mesbáh-e Jazdí tiež neskrýva, že voľby považuje za zbytočné a Boh vložil moc do rúk rahbara, čo značne odporuje Chomejního myšlienke vzniku Iránskej islamskej republiky vďaka sile a podpore ľudí, ktorí hlasovali v referende a vo voľbách.¹⁴⁷

5.1.1 Madrase-je Haqqání

Škola Haqqání bola založená v roku 1964.¹⁴⁸ Pri jej vzniku stáli ájatolláhovia Mesbáh-e Jazdí, Beheští, Džannatí a Sadúqí.¹⁴⁹ Od svojho založenia fungovala najmä ako kultúrne centrum, čo sa zmenilo so začiatkom Islamskej revolúcie na prelome rokov 1978 a 1979, keď nadviazala kontakty s inštitúciami podporujúcimi revolúciu a Chomejního, ku ktorým patrili *Dar Rah-e Haqq*, *Maktab-e Eslámí* a ďalšie.¹⁵⁰ Ájatolláh Mesbáh-e Jazdí je so spoluzakladateľmi školy dlho spájaný s hnutím *Hodždžatíje*, čo však on sám odmieta.¹⁵¹ Absolventi školy Haqqání sú aktívni v iránskej vláde a ďalších zložkách.¹⁵² Škola vyučuje nových klerikov, ktorí aj sekulárne vzdelaní, napríklad v medicíne, politológii, západnej a neislámskej filozofii.¹⁵³

¹⁴⁵ Naji, 2008, s. 98.

¹⁴⁶ Tamtiež.

¹⁴⁷ Naji, 2008, s. 99.

¹⁴⁸ <http://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/iran/2001/17-300401.html>

¹⁴⁹ Zweiri, Ehteshami, 2007, s. 65:

¹⁵⁰ <http://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/iran/2001/17-300401.html>

¹⁵¹ Guide to islamist movements, 2007, s. 260.

¹⁵² Príkladom je bývalý veliteľ Revolučných gárd, ktorý je absolvent školy Haqqání, ájatolláh Qoddúsí; súdnicstvo viedol ájatolláh Beheští; v súdnej správe pracoval *hodždžatoleslám* Aí Razíní. <http://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/iran/2001/17-300401.html>

¹⁵³ Zweiri, Ehteshami, 2007, s. 65.

5.1.2 Ájatolláh Mesbáh-e Jazdí, Mahmúd Ahmadínedžád a mahdizmus

Šíitska tradícia hovorí, že Dvanásti imámovia, potomkovia bratranca proroka Muhammada, Alí ibn Abí Táliba, boli obdarení vlastnosťami, ktoré im dovoľovali viesť šíitských veriach.¹⁵⁴ Posledný dvanásty imám, Muhammad al-Mahdí, zmizol v Sámarrá do ústrania, *ghajba*, vo veku piatich rokov.¹⁵⁵ Šíiti veria, že *Mahdí*, Skrytý imám, sa vráti a nastolí vo svete poriadok a spravodlivosť a nastane Súdny deň.¹⁵⁶ Dovtedy šíitskí vysokopostavení duchovní sú považovaní za zástupcov Imáma a vedú šíitsku komunitu, kým sa *Mahdí*, nevráti a nevyslobodí komunitu z utrpenia sa nazýva mahdizmus.¹⁵⁷

Od zmeny režimu po Islamskej revolúcii v roku 1979 po Ahmadínedžádov nástup do prezidentského úradu v roku 2005 nebol mahdizmus politickým manifestom.¹⁵⁸ I keď Chomejní začal ukladať moc do rúk klerikov, mahdizmus stále nespájal s politikou. Nástupom Ahmadínedžáda sa to zmenilo a okamžite začal svoj úrad spájať s návratom Mahdího. Do svojho kabinetu si vyberal ľudí, s ktorým si bol ideologicky blízky.¹⁵⁹ Po zvolení ájatolláh Alí Akbar Fejz Meškíní, bývalá hlava *Madžles-e chobregán-e rahbarí*,¹⁶⁰ prehlásil, že sám Mahdí podpísal zoznam nových členov *Madžles-e Šúra-je Eslámí*,¹⁶¹ pretože bol šťastný zo zloženia parlamentu, ktorý sa uberá islamským smerom.¹⁶²

Ahmadínedžád vo svojich prejavoch často používa slová mesiánskeho významu a nutnosť pripraviť sa na Mahdího príchod. Na rekonštrukciu mešity Džamkarán a jej okolia prideliť 10 miliónov dolárov v rámci príprav na návrat Mahdího a ďalších 8 miliónov dolárov na

¹⁵⁴ Savyon, Mansharof, 2007, s. 4.

¹⁵⁵ Kropáček, 2006, s. 188.

¹⁵⁶ Cornell, 2007, s. 223.

¹⁵⁷ Savyon, Mansharof, 2007, s. 4.

¹⁵⁸ Tamtiež.

¹⁵⁹ Najj, 2008, s. 93.

¹⁶⁰ Viac viz kapitola 7.4.

¹⁶¹ Viac viz kapitola 7.3.

¹⁶² Melman, Javedanfar, 2008, s. 50.

občerstvenie pútnikov počas osláv narodenia Mahdího.¹⁶³ Ahmadínedžád dal vybudovať aj železničnú linku z Teheránu do Džamkarání, za čo získal uznanie a sympatie ľudí cestujúcich k svätyni.¹⁶⁴ Podľa šíitskej tradície Mahdí v tele 31-ročného muža sediaceho na diváne prikázal šejchovi Hassanovi Bin Maasleh Džamkarání, učenému miestnemu mužovi, aby vybudoval mešitu.¹⁶⁵

Mahdizmus so svojim mesiánskym dokázal dominovať aj zahraničnej politike, najmä voči západným mocnostiam v spojitosti s nukleárnym programom. Ájatolláh Mesbáh-e Jazdí vo svojich prejavoch vyzdvihuje dôležitosť boja proti herézii, ktorá podľa neho oddaľuje príchod Skrytého imáma a arogancii Západu, obzvlášť USA.¹⁶⁶ Politizovanie šíitskeho mahdizmu našlo podporu medzi konzervatívnymi kruhmi, ktoré sa ideologicky radia k ájatolláhovi Mesbáh-e Jazdímu, ozbrojené zložky nevynímajúc.¹⁶⁷

Diametrálny rozdiel je medzi postojom bývalého prezidenta Chátamího, ktorý sa snažil o dialóg so Západom ohľadom jadrového programu a prezidentským úradom Mahmúda Ahmadínedžáda, ktorý považuje konfrontáciu so Západom ako snahu pripraviť sa na návrat Mahdího.¹⁶⁸ Kritika však prišla aj zo strany klerikov z Qomu v podobe dvoch článkov v náboženskom denníku *Džumhúrí-je Eslámí*, keď ájatolláhovia z Qomu vyjadrili znepokojenie a obavy nad nebezpečenstvom vyzdvihovania mesiánstva, ktoré môže znamenať dezinterpretáciu šíitskeho mahdizmu a môže oponovať názorom rahbara a ďalších vysokopostavených duchovných.¹⁶⁹ Ájatolláh Mohsen Kadívar¹⁷⁰

¹⁶³ Savyon, Mansharof, 2007, s. 5.

¹⁶⁴ Takeyh, 2009, s. 232.

¹⁶⁵ Naji, 2008, s. 95.

¹⁶⁶ Tamtiež.

¹⁶⁷ Tamtiež.

¹⁶⁸ Savyon, Mansharof, 2007, s. 6.

¹⁶⁹ Savyon, Mansharof, 2007, s. 7.

¹⁷⁰ Narodil sa v iránskom Fasá v roku 1959 a vzdelanie získal v náboženskom meste Qom. Špecializoval sa na *fiqh*, teológiu, mysticizmus a *tafsír*. Kadívar predstavuje náboženské reformné krídlo v Iráne. Jeho diela sa venovali aj konzervatívnemu štátnemu zriadeniu Iránskej islamskej republiky, za čo bol v roku 1998 uväznený a po osemnástich mesiacoch prepustený. Patrí k najvýraznejším postavám

patrí k náboženským reformistom a kriticky poukazuje na Ahmadínedžádove využitie mahdizmus v politickú platformu.¹⁷¹

5.2 Ájatolláh Ahmad Džannatí

Ájatolláh Ahmad Džannatí sa narodil 23. februára 1927 v blízkosti iránskeho mesta Esfahán.¹⁷² Svoje náboženské vzdelanie si rozšíril v náboženskom centre Qom, kde študoval aj anglický jazyk a arabskú literatúru. Navštevoval semináre ájatolláha Chomejního a ájatolláha Borúdzerdího.¹⁷³ Pred revolúciou patril ku kritikom Šáha a pridal sa odporcom režimu, za čo sa trikrát dostal do väzenia a bol vyhostený na tri roky do iránskeho mesta Asadábád v provincii Hamedán.

Džannatího syn patril k prívržencom marxizmu a bol zabitý šáhovými ozbrojenými zložkami počas revolúcie.¹⁷⁴ Keďže Džannatí nepublikuje, jeho postoje a názory je možné si všimnúť len počas jeho prejavov a rozhovorov pre médiá a počas piatkových modlitieb.

Ájatolláh Džannatí je členom *Society of Qom Seminary Teachers* spolu s ájatolláhom Mesbah-e Jazdím a ďalšími vplyvnými klerikmi.¹⁷⁵ V roku 2006 bol znova zvolený do *Šúrá-je negahbán*, kde si svoju pozíciu udržuje od roku 1980.¹⁷⁶ Džannatí predstavuje mocenský stret záujmov, pretože je na čele *Šúrá-je negahbán*, členom *Madžles-e chobregán-e rahbarí* a tiež *Madžma-e Taščís-e Maslahat-e Nezám*.¹⁷⁷ To mu umožňuje udržiavať si silný vplyv a môže konať relatívne nezávisle na *rahbarovi*.

---

náboženských reformistom. Viac viz: The new voices of Islam: rethinking politics and modernity: a reader, Mehran Kamrava, s. 119 a www.kadivar.com.

¹⁷¹ Savyon, Mansharof, 2007, s.8.

¹⁷² <http://pnu-club.com/pnu.thread33935.html>

¹⁷³ http://www.irancrimewatch.com/index_en.php?person_id=53

¹⁷⁴ <http://www.aawsat.com/english/news.asp?section=2&id=18021>

¹⁷⁵ Moslem, 2002, s. 50.

¹⁷⁶ <http://www.aawsat.com/english/news.asp?section=2&id=18021>

¹⁷⁷ Viac viz kapitoly 6.4, 6.5, 6.6.

Podobne ako Ahmadínedžád, udržuje blízke vzťahy s vedením Revolučných gárd.¹⁷⁸ Podarilo sa mu vytvoriť sieť, kde sa mu postupne podarilo zvýšiť svoj vplyv, keďže mnoho členov vlád je absolventmi Madrased-je Haqqání.

---

¹⁷⁸ Thaler, 2010, s. 51.

6 FORMÁLNA ŠTRUKTÚRA IRÁNSKEJ ISLAMSKEJ REPUBLIKY

Práve formálna štruktúra politického systému¹⁷⁹ vysvetľuje väzby a fungovanie Iránskej islamskej republiky, ktorá oficiálne bola vyhlásená 1. apríla 1979.¹⁸⁰ Chomejní nevytvoril nový politický systém od piky, ale podieľal sa na jeho značnej úprave po Islamskej revolúcii.¹⁸¹ Ústava Islamskej republiky definuje právomoci zákonodarných a výkonných orgánov správy, avšak zároveň splnomocňuje inštitúcie, ktoré nie si volené priamou voľbou a dáva im kompetencie, ktoré významne ovplyvňujú činnosť a rozhodovací proces volených orgánov.¹⁸²

6.1 Rahbar-e Mo'azzam-e Enqláb

Rahbar-e Mo'azzam-e Enqláb je Najvyšší duchovný vodca, ktorého doživotne volí Madžles-e Chobregán a je najvyššou mocenskou zložkou na vrchole formálnej štruktúry a jeho autorita vychádza z Chomejního princípu *velájat-e faqíh*.¹⁸³ Rahbar podľa ústavy dohliada na správne vykonávanie politiky; podpisuje dekréty pre národné referendá; schvaľuje vrchného veliteľa ozbrojených zložiek; vyhlasuje vojnový stav a prímerie, mobilizuje ozbrojené zložky; menuje, odvoláva a prijíma rezignáciu vedúcich niektorých úradov a štátnych zložiek;¹⁸⁴ odvoláva prezidenta, po vyslovení nedôvery Madžles-e Chobregán alebo ak Najvyšší súd ho uzná vinným z porušenia ústavy; ruší alebo znižuje tresty na základe odporúčania vedúceho súdnej moci.¹⁸⁵ Rahbar tiež menuje imáma na piatkové modlitby, ktorý šíri politický a ideologický odkaz širšej

¹⁷⁹ Viz príloha č. 2.

¹⁸⁰ Axworthy, 2007, s. 194.

¹⁸¹ Arjomand, 2009, s.26.

¹⁸² Thaler, 2010, s. 21.

¹⁸³ Tamtiež, s. 24.

¹⁸⁴ Patria k nim: *Fuqhá'*; najvyššia súdna autorita v krajine; riaditeľ televíznej a rozhlasovej siete Iránskej islamskej republiky; Chief of joint staff; vrchný veliteľ Sepáh-e Pásdarán-e Enqláb-e Eslámí; najvyšší veliteľia ozbrojených síl. Iránska ústava, článok 110. <http://www.iranonline.com/iran/iran-info/government/constitution-8.html>.

¹⁸⁵ Tamtiež.

populácii.¹⁸⁶ Je tiež vedúcim svojho úradu *Daftar-e Maqam-e Mo'azzam-e Rahbarí*.

Ájatolláh Chomejní zomrel 3. júna 1989 a Madžles rozhodol o novom *rahbarovi* ako o novom nástupcovi, ktorým sa stal jeho spolupracovník Alí Chámene'í, ktorý bol narýchlo povýšený z hodnosti *hodždžatolesláma* na ájatolláha, i keď ešte nemal reputáciu významného učenca.¹⁸⁷

6.2 Ra'ís-e džomhúr

Prezident je formálne hlavou výkonnej moci a druhá najvyššie postavená osoba v štruktúre. Je volený priamo na štvorročné funkčné obdobie maximálne dva razy za sebou, avšak *Šurá-je negahbán* predtým musí schváliť všetkých prezidentských kandidátov. Ako šéf exekutívy je prezident zodpovedný za každodenný chod krajiny a dodržiavanie ústavy.¹⁸⁸ Je hlavou Rady ministrov¹⁸⁹ a Najvyššej rady národnej bezpečnosti;¹⁹⁰ implementuje zákony schválené *madžlesom*; zodpovedá za štátny rozpočet a administratívu; menuje iránskych veľvyslancov, prijíma poverovacie listiny zahraničných veľvyslancov; a ustanovuje a ukončuje funkčné obdobie kabinetu.¹⁹¹ *Ra'ís-e džumhúr* musí byť podľa ústavy zvolený spomedzi náboženských a politických osobností, podľa požiadaviek, ktorými je iránsky pôvod; iránska národnosť; administratívne skúsený a vynaliezavý; bez trestných záznamov a dôveryhodný;

¹⁸⁶ Thaler, 2010, s. 24.

¹⁸⁷ Axworthy, 2007, s. 202.

¹⁸⁸ Thaler, 2010, s. 25.

¹⁸⁹ Anglický originál – Council of Ministers. Rada ministrov má 22 členov. Pôvodne bol jej hlavou ministerský predseda, ale odkedy bola táto funkcia v roku 1989 zrušená, kompetencie prešli na prezidenta. V súčasnosti sú všetci ministri menovaní prezidentom a schvaľovaní Madžlesom. Viac viz: Alexander, 2008, s. 15.

¹⁹⁰ Šurá-je 'Alí-je Amnijat-e, jej úlohou je podľa článku 177 Ústavy koordinácia aktivít týkajúcich sa politiky, bezpečnosti, kultúrnej a ekonomickej oblasti s ohľadom na všeobecnú obrannú a bezpečnostnú politiku; využitie materiálnych a intelektuálnych zdrojov krajiny k čeleniu proti vonkajším a vnútorným hrozbám. Cez Najvyššiu radu národnej bezpečnosti *rahbar* a prezident koordinujú zahraničnú politiku a ozbrojené sily. Viac viz: Alexander, 2007, s. 15-16.

¹⁹¹ Tamtiež, s. 25.

presvedčený o fundamentálnych princípoch Iránskej islamskej republiky.¹⁹²

6.3 Madžles-e Šúra-je Eslámí

Od roku 2000 sa Madžles rozšíril na 290 členov z pôvodných 270.¹⁹³ Členovia sú volení v priamej voľbe každé štyri roky. Všetkých kandidátov do Madžlesu schvaľuje Šúra-je Negahbán. Madžles je vedený rečníkom spolu s dvoma zástupcami a je zodpovedný za chod rokovaní.¹⁹⁴ Schvaľuje sa v ňom štátny rozpočet, medzinárodné zmluvy, protokoly, dohody v mene Iránskej islamskej republiky. Všetky zasadnutia musia byť otvorené, ak prezident, člen Rady ministrov alebo minimálne desať členov Madžlesu si nevyžiadajú uzatvorené rokovanie a vtedy je nutná na schválenie legislatívy minimálne trojštvrťinová väčšina a prítomná je aj Šúra-je negahbán.¹⁹⁵ Ak Madžles schváli kontroverznú legislatívu alebo odporuje islamskému právu a je otázna ústavnosť, zákon preskúma Šúra-je negahbán, ktorá zákon zablokuje. Ak vznikne spor medzi Madžlesom a Šúra-je negahbán, do neho zasiahne Madžma-e Taščís-e Maslahat-e Nezám.

6.4 Madžma-e Taščís-e Maslahat-e Nezám

Madžma-e Taščís-e Maslahat-e Nezám¹⁹⁶ bola založená v roku 1988 imámom Chomejním po tom, čo legislatívny proces bol často zastavovaný Šúra-je negahbán.¹⁹⁷ Je mediátor a pôsobí ako poradný orgán pre rahbara. V roku 1997 Chamene'í rozšíril radu z pôvodných trinástich členov na tridsaťštyri. V praxi jej rozhodnutia bývajú totožné s názorom rahbara a Šúra-je negahbán.¹⁹⁸

---

¹⁹² Ústava, článok 115.

¹⁹³ Thaler, 2010, s.27.

¹⁹⁴ Alexander, 2008, s. 16.

¹⁹⁵ Ústava, článok 69-70.

¹⁹⁶ anglicky The Iranian Expediency Discernment Council of the System

¹⁹⁷ Alexander, 2008, s. 17.

¹⁹⁸ Tamtiež.

6.5 Madžles-e chobregán-e rahbarí

Madžles-e chobregán tvorí 86 klerikov, každý preverený a schválený Šúra-je negahbán a sú volení v priamej voľbe a ich mandát trvá osem rokov. Podľa ústavy volia a „dohliadajú“ na *rahbara*, v prípade jeho dočasnej nespôsobilosti, napríklad spôsobnej chorobou, za neho vykonávajú funkciu. Všetci členovia musia byť odborníci vo islamskej právnej vede *fiqh*.¹⁹⁹ Stretnutia Madžles-e chobregán nemajú pevne stanovený plán stretnutí a ich porady zostávajú uzavreté a tajné, pretože nie sú dostupné žiadne verejné správy z rokovaní. Členovia sa schádzajú minimálne raz do roka na dvojdňových stretnutiach zvyčajne v Teheráne.²⁰⁰ Sú významným pilierom formálneho politického systému Iránskej islamskej republiky, pretože majú právomoc odvolať *rahbara*, ak nespĺňa úlohy a povinnosti dané ústavou alebo nie je schopný s iného dôvodu vykonávať svoj úrad.²⁰¹

Posledné voľby sa uskutočnili v roku 2006. Šúra-je negahbán zo zoznamu kandidátov vylúčila všetkých cez 300 potencionálnych kandidátov opozície, vrátane žien a z niektorých regiónov ponechala len jedného kandidáta. V priamych voľbách s najvyšším počtom hlasov vyhral ájatolláh Alí Akbar Hášemí Rafsandžání, bývalý prezident Iránu v rokoch 1989 až 1997. Okrem neho boli vo voľbách zvolení i blízki poradcovia Mahmúda Ahmadínedžáda, ktorými sú ájatolláh Ahmad Džannatí a Mohammad Taqí Mesbáh-e Jazdí.²⁰² Rafsandžání bol zvolený do čela Šúra-je negahbán, ale v marci 2011 sa tejto pozície vzdal podobne ako pozície v *Madžma-e Tašchís-e Maslahat-e Nezám* v roku 2009 po tom, čo Mahmúd Ahmadínedžád rozbehol kampaň, kde žiadal odstúpenie Rafsandžáního, ktorý patril k podporovateľom opozičného iránskeho hnutie *Green Movement*, *Džanbaš-e sabz-e Írán*, ktoré podporovalo masívne demonštrácie po druhom zvolení Mahmúda Ahmadínedžáda

¹⁹⁹ Ústava, článok 107 a 111.

²⁰⁰ Alexander, 2008, s. 28.

²⁰¹ Tamtiež.

v prezidentských voľbách roku 2009.²⁰³ Novou hlavou Madžles-e chobregán-e rahbarí sa stal konzervatívny politik Mohammad Rezá Mahdavi Kaní.

6.6 Šúra-je negahbán

Skladá sa z dvanástich právnikov, z ktorých šesť sú znalci islamského práva *fuquhá'*, ktorých vyberá *rahbar* tradične spomedzi klerikov a zvyšných šesť nominuje súdna moc a schvaľuje Madžles.²⁰⁴ Ájatolláh Ahmad Džannatí je hlavou Šúra-je Negahbán od roku 1996. Tej dáva ústava rozsiahle kompetencie. Šúra-je Negahbán interpretuje ústavu; môže blokovať legislatívu, ak sa preukáže, že je v rozpore s islamským právom alebo je protiústavná; je zodpovedná za schvaľovanie kandidátov pre voľby prezidentské, parlamentné a tiež do *Madželes-e chobregán-e rahbarí*.

---

²⁰²<http://classic-web.archive.org/web/20070124114442/http://www.isna.ir/Main/NewsView.aspx?ID=News-846591&Lang=P>

²⁰³ <http://www.guardian.co.uk/world/2011/mar/08/iran-president-rafsanjani-assembly>

²⁰⁴ Alexander, 2008, s. 17.

7 SEPÁH-E PÁSDÁRÁN-E ENQELÁB-E ESLÁMÍ (SEPÁH)

Podobne ako iránsky politický systém, majú i ozbrojené zložky vlastný systém²⁰⁵, ktorý sa v mnohých povinnostiach prekrýva. Ozbrojené sily Iránskej islamskej republiky majú dve zložky, ktorými sú *Sepáh-e pásdárán-e enqeláb-e eslámí*²⁰⁶ a *Arteš*,²⁰⁷ armáda. Obe tieto zložky majú vlastné armády, námorníctvo a vzdušné sily.

Príkaz k vzniku *Sepáh-e Pásdárán-e Enqeláb-e Eslámí*, známych ako *Sepáh* alebo *Pásdárán*, vydal v máji roku 1979 imám Chomejní.²⁰⁸ Ich úlohou, podobne ako úlohou *Arteš*, je ochrana pred vonkajšími hrozbami a *Sepáh* má na starosti aj ochranu princípov Islamskej republiky. Svoje úlohy má zakotvené v ústave a ktoré definovala Revolučná rada. Úlohou IRGC²⁰⁹ je „vývoz islamskej revolúcie“; asistencia polícii a bezpečnostným zložkám pri zásahu proti kontrarevolučným snahám; boj s ozbrojenými opozičnými silami, obrana proti vonkajším hrozbám; kooperácia so štátnymi ozbrojenými zložkami; výcvik členov v oblasti morálky, ideológie a politicko-vojenských otázkach; asistuje Islamskej republike pri uplatňovaní princípov Islamskej revolúcie; pomáha pri hromadných nešťastiach a prírodných katastrofám a snaží sa maximalizovať svoje vlastné zdroje.²¹⁰ *Sepáh* má päť vlastných zložiek, ktorými sú spomínaná armáda, letectvo, námorníctvo, vlastné pozemné jednotky, špeciálne jednotky *Nírú-je Qods* a civilné jednotky *Basídž*.²¹¹

IRGC má blízke kontakty s politickými špičkami Iránskej islamskej republiky, keďže mnohí sú bývalí členovia *Sepáhu*. Bývalý veliteľ IRGC Ezatulláh Zarghámí bol menovaný šéfa Iránskej štátnej televízie a rozhlasu a je možné, že až osemdesiat členov Madžlesu slúžilo

²⁰⁵ Viz príloha č. 3.

²⁰⁶ Anglický originál Army of the Guardians of the Islamic Revolution alebo Islamic Revolution Guards Corps (IRGC).

²⁰⁷ perzský výraz pre armádu.

²⁰⁸ Axworthy, 2007, s. 194.

²⁰⁹ Z anglického Islamic Revolutionary Guards Corps.

²¹⁰ Wehrey, 2009, s. 21.

²¹¹ Alexander, 2008, s. 19.

v Revolučných gardách.²¹² Keďže *rahbar* priamo dohliada na IRGC a v prípade potreby ich povoláva, hrá IRGC významnú úlohu v iránskom domácom a tiež zahraničnom dianí. V gardách slúži cez 120 tisíc vojakov, ktorí slúžia rozdelení do divízií v rámci územia Iránu a tieto sily sú doplnené o samostatné polovojské oddiely *Basídž*. Oddiely *Basídž* boli značne využité ako „ľudské vlny“ proti útokom irackých síl počas Iracko-iránskeho konfliktu v rokoch 1980 až 1988 a tiež sa mobilizovali počas rozšírených nenásilných demonštrácií študentov v roku 1999, počas ktorých následne boli desiatky účastníkov zabitých a stovky zatknutých.²¹³

Islamské revolučné gardy sú autonómnou inštitúciou a majú i vlastné zariadenia vrátane samostatných iránskych väzníc; majú kontrolnú úlohu ohľadom jadrového programu a podľa nedoložených informácií sú zodpovedné aj za vývoj chemických a biologických zbraní.²¹⁴ V súčasnosti pozíciu upevňujú tým, že zastrašujú disidentov a reprezentujú autoritu *rahbara*.²¹⁵ Ich operácie sa nesústreďujú len vo vnútorných záležitostiach Iránu, ale sú aktívni aj mimo krajiny. *Pásdárán* boli aktívni v Bosne, Afganistane, Libanone a podarilo sa im eliminovať niekoľko osôb, ktoré tvorili opozíciu v Európe či Spojených štátoch.²¹⁶ Úzko spolupracujú s Ministerstvom spravodajstva a národnej bezpečnosti.

Revolučné gardy majú k dispozícii značné finančné prostriedky a vzhľadom na netransparentné pohyby, nie je možné povedať, či sa jedná len o financovanie zo strany verejného rozpočtu.²¹⁷ Širokej podpory sa im dostáva najmä od zvolenia Mahmúda Ahmadínedžáda za prezidenta od roku 2005, keď ho podporovali už v prezidentskej kampani.²¹⁸ Súčasný prezident Iránu mal možnosť si vytvoriť kontakty v ozbrojených zložkách Iránu, keď v roku 1986 vstúpil do IRGC. Nie je jednoznačne potvrdená účasť Ahmadínedžáda aj v polovojskej *Basídži*,

---

²¹² Alexander. 2008, s. 20.

²¹³ Tamtiež.

²¹⁴ Tamiež.

²¹⁵ Roy, Sfeir, 2007, s. 163.

²¹⁶ Tamtiež.

²¹⁷ Roy, 2008, s.129.

²¹⁸ Jones, Lane, Schulte, 2010, s. 111.

avšak vo voľbách bol podporovaný aj touto zložkou IRGC a po zvolení do prezidentského úradu ich začal výrazne podporovať. Ájatolláh Mesbah-e Jazdí si tiež udržiava výrazný vplyv v IRGC. Nie je ale jasné, či podpora *Sepáhu* k osobe Mahmúda Ahmadínedžáda závisí na podpore Ahmadínedžáda zo strany Chamene'ího a Mesbah-e Jazdího.²¹⁹

---

²¹⁹ Mattair, 2008, s. 163.

8 ZÁVER

Irán prešiel od polovice 20. storočia výraznou politickou, ekonomickou a sociálnou premenou. Vládu dynastie Pahlávi dočasne vystriedal Mossadeq, ktorý mal záujem o demokratizáciu, avšak odmietal sa podriaďovať vonkajším tlakom západných mocností. K moci sa znova vrátil Mohammad Rezá Šáh, ktorého snahou bolo výrazne reformovať celý systém a súbor reforiem nazval *Biela revolúcia*. Tá urýchlila urbanizáciu miest a rast nezamestnanosti, ktorú podporila aj narastajúca inflácia spôsobená výrazným zvýšením ziskov z ropy a deflačné opatrenia sa ukázali ako neúčinné. Šáh strácal kontrolu nad krajinou a spoločenskú frustráciu využil ájatolláh Chomejní, ktorý dokázal zjednotiť opozíciu voči Šáhovi. Panovník dokázal na narastajúcu nespokojnosť reagovať represiami zo strany SAVAK-u. Neudržateľnosť narastajúceho násillia eskalovala v roku 1978 a následne 16. januára 1979 odišiel do exilu. Vzniknuté vákuum využil ájatolláh Chomejní, v ktorom ľudia videli zmenu pomerov v krajine. Chomejního presvedčenie o vláde *faqíha* viedlo k vzniku novej ústavy, ktorá bola založená na islamskej vláde a tomu podriadil všetko. Na rozšírenie svojej islamskej doktríny neváhal využiť násillie a represívne opatrenia, aké boli použité napríklad pri *Kultúrnej revolúcii*, ktorá viedla k zatvoreniu univerzít po dobu 30 mesiacov.

Od šáhovej vlády sa formovali rôzne hnutia, ktoré sa presadili ako opozícia voči šáhovmu režimu a univerzity dočasne edukačný charakter potlačili do úzadia a stali sa hlavne miesto dialógu a študentských politických aktivít. Mahmúd Ahmadínedžád sa výraznou mierou zapájal do opozičnej činnosti, čo dokazuje jeho členstvo v *Daftar-e tahkím-e vahdat*, ktoré založil ájatolláh Beheští a Ahmadínedžádovi sa naskytla príležitosť nadviazať kontakty s viacerými významnými klerikmi.

Nedá sa jednoznačne určiť, kedy a kde mal možnosť Mahmúd Ahmadínedžád sa stretnúť s ájatolláhom Mesbah-e Jazdíom a Džannatím. Všetkých troch spája hnutie *Hodždžatíje* a už v *Daftar-e tahkím-e vahdat* mal Ahmadínedžád možnosť stretnúť sa s jej zakladateľom ájatolláhom

Beheším, ktorý pôsobil ako líder *Džám'iat-e Motalefe-je Eslámí*, ktoré bolo prepojené na *Combatant Clergy Association* a na hnutie *Hodždžatíje*.

Samotného ájatolláha Mesbah-e Jazdího a Džannatího spája okrem hnutia *Hodždžatíje* i *Society of Qom Seminary Teachers, Madrase-je Haqqání*. Nedá sa jednoznačne určiť, kedy prvý raz Mahmúd Ahmadínedžád prišiel s nimi do kontaktu, avšak dá sa predpokladať, že to bolo prostredníctvom *Hodždžatíje*, pretože všetci traja sa netaja vierou v návrat Mahdího. Vzájomné vzťahy sa dajú odvodiť aj z podpory Ahmadínedžáda v prezidentskej kampani, ku ktorým ešte patrili aj Revolučné gardy a jednotky *Basídž*.

Vplyv Mesbah-e Jazdího na Ahmadínedžáda sa prejavuje i zahraničnej politike. Obavy, ktoré na Západe iránsky jadrový program vzbudzuje sa v niektorých analýzach interpretujú ako príprava na súdny deň, keď sa očakáva príchod Mahdího, ktorý obnoví poriadok na zemi, vráti spravodlivosť. Silný vplyv Mesbah-e Jazdího je možné si všimnúť i v prejavoch Ahmadínedžáda, keď v nich často vyzdvihuje boj proti západnej herézii, čo je zvyčajne možné počuť i v Mesbah-e Jazdího prejavoch.

I keď Mahmúd Ahmadínedžád sa stal zaujímavým pre médiá po svojom prvom zvolení do prezidentského úradu, tak je mimoriadne ťažké nájsť relevantnú literatúru, o ktorú sa dá výraznejšie oprieť pri snahe pochopiť pozadie, ktoré ovplyvňuje Ahmadínedžáda. V slovenskom jazyku prakticky žiadna dostupná literatúra nie je a v českom jazyku sa dá oprieť o prehľad dejín od Michaela Axworthyho. Moja práca teda vychádza primárne z anglických zdrojov a niektorých prípadoch z perzských. Témy, ktoré neboli dostatočne pokryté monograficky, mi suplovali odborné články, z ktorých najviac vyzdvihnem článok *The Clerical Establishment in Iran* od Nikoly B. Schahgaldian, ktorý sa zaoberal hnutím *Hodždžatíje* a tento článok potom citovali mnohé ďalšie zdroje, s ktorými som pracovala.

Ako som už v úvode spomínala, mojou snahou bolo približne v rovnakom rozsahu predstaviť kľúčové osobnosti a hnutia, ktoré formujú intelektuálno-náboženské prostredie Mahmúda Ahmadínedžáda. Každá kapitola si zaslúži hlbšie preskúmanie a určite by sa na to dalo nadviazať v ďalšej práci s obdobnou tematikou, i keď napríklad samotné hnutie *Hodždžatije* podobne ako biografie ájatolláhov Mesbah-e Jazdího a Džannatího by vyžadovali odborný výskum priamo v Iráne.

9 ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A PRAMEŇOV

Literatúra:

ABRAHAMIAN, Ervand, *A History of Modern Iran*, New York, 2008.

ABRAHAMIAN, Ervand, *Iran between two revolutions*. Princeton. 1982.

AFKHAMI, Gholam R., *The life and times of the Shah*, Los Angeles, 2009.

ALEXANDER, Yonah, HOENIG, Milton M., *The New Iranian Leadership: Ahmadinejad, terrorism, nuclear ambition, and the Middle East*, Westport. 2008.

ARJOMAND, Said Amir, *After Khomeini: Iran under his successors*, New York, 2009.

ARJOMAND, Said Amir, *The turban for the Crown*, Oxford, 1989.

AXWORTHY, Michael, *Dějiny Íránu*. Praha, 2007.

CARAVELLI, Jack, *Beyond Sand and Oil: The Nuclear Middle East*, Santa Barbara, 2011.

CORNELL, Vincent J., *Voices of Islam: Voices of tradition*, Westport, 2007.

CQ PRESS, *Political handbook of the Middle East 2008*, Washington, 2008.

ČEJKA, Marek, *Encyklopedie blízkoovýchodního terorismu*, Brno, 2007.

CORNELL, Svante E., *Azerbaijan Since Independence*, New York, 2011.

FARHANG, Rajae, *The Iran-Iraq war: the politics of aggression*, Gainesville, 1993.

FARHANG, Rajae, *Islamism and Modernism: The Changing Discourse in Iran*. Austin. 2007.

FERRIER, Ronald W., BAMBERG, J. H., *The History of The British Petroleum Company: 1928-1954. The Anglo-Iranian years.* Cambridge, 1994.

GANJI, Babak, *Politics of Confrontation: the foreign policy of the USA and revolutionary Iran*, New York, 2006.

GHEISSARI, Ali, *Contemporary Iran: economy, society, politics*, New York, 2009.

GHEISSAIR, Ali, NASR, Vali, NASR, *Democracy in Iran: History and the Quest for Liberty*, Oxford, 2006.

HARMON, Daniel E., *Ayatollah Ruhollah Khomeini*, Philadelphia, 2005.

HAYNES, Jeffrey, *Routledge Handbook of Religion and Politics*, New York, 2009.

CHOMEJNÍ, Imám, *Islámská vláda*, Tehrán, 2004.

JAFARZADEH, Alizera, *The Iran Threat: President Ahmadinejad and the Coming Nuclear Crisis*, New York, 2007.

JONES, David Martin, LANE, Ann, SCHULTE, Paul, (eds.), *Terrorism, Security and the Power of Informal Networks*, Cheltenham, 2010.

KAMRAVA, Mehran, *The new voices of Islam: rethinking politics and modernity: a reader*, Westport, 2007.

KARABELL, Zachary, *Architects of Intervention: The United States, the Third World, and the Cold War, 1946-1962.* Baton Rouge, 1999.

KEDDIE, Nikki, *Modern Iran: Roots and Results of Revolution.* Yale. 2003.

KROPÁČEK, Luboš, *Duchovní cesty islámu*, Praha, 2006.

MATTAIR, Thomas R., *Global security watch – Iran: a reference handbook*, Westport, 2008.

MELMAN, Yosii, JAVEDANFAR, Meir, *The Nuclear Sphinx of Tehran*, New York, 2007.

MOADDEL, Mansoor, *Class, Politics, and Ideology in the Iranian Revolution*, New York, 1993.

MOIN, Baqer, *Khomeini: life of the Ayatollah*, New York, 1999.

MOSLEM, Mehdi, *Factional politics in post-Khomeini Iran*, New York, 2002.

NAJI, Kasra, *Ahmadinejad: The Secret History of Iran's Radical Leader*. New York, 2008.

PALMER, Martin, HARTZ, Paula, *Baha'i Faith*, New York, 2002.

RAHNEMA, Ali, *An Islamic utopian: a political biography of Ali Shari'ati*, New York, 1998.

ROY, Olivier, *The Politics of Chaos in the Middle East*, New York, 2008.

ROY, Olivier, SFEIR, Antoine, *The Columbia world dictionary of Islamism*, New York, 2007.

RUBIN, Barry, (eds.), *Guide to Islamist Movements*, New York, 2010.

SADJADPOUR, Karim, *Reading Khamenei: the world view of Iran's most powerful leader*, Washington, 2008.

SCHAHGALDIAN, Nikola B., *The Clerical Establishment in Iran*, Santa Monica, 1989.

TAKEYH, Ray, *Guardians of the Revolution: Iran and the World in the Age of the Ayatollahs*, New York, 2009.

THALER, David E., *Mullahs, Guards, and Bonyads: an exploration of Iranian leadership dynamics*, Santa Monica, 2010.

WEHREY, Frederic M., *The rise of the Pasdaran: assessing the domestic role of Iran's Islamic Revolutionary Guards Corps*, Santa Monica, 2009.

WILLETT, Edward, *Ayatollah Khomeini*, New York, 2004.

ZWEIRI, Mahjoob, EHTESHAMI, Anoushiravan, *Iran and the rise of its neoconservatives: the politics of Tehran's Silent Revolution*, London, 2007.

Články:

ABRAHAMIAN, Ervand, *Iran in Revolution: The oppositon Forces*. MERIP Reports, No. 75/76, (marec – apríl 1979), s. 3-8.

ABRAHAMIAN, Ervand, *Iran in Revolution: The oppositon Forces*. MERIP Reports, No. 75/76, (marec – apríl 1979), s. 3-8.

ABRAHAMIAN, Ervand, *The Guerrilla Movement in Iran, 1963-1977*, MERIP Reports, No. 86, (marec – apríl 1980) s. 3-15.

JONES, Stephen, STEINFELD, Rebecca, *Iranian presidential election 2009*, jún 2009, International Affairs adn Defence Section.

MAHDI, Ali Akbar, *The Student Movement in the Islamic Republic of Iran*, Journal of Iranian Research and Analysis, vol. 15, No. 2 (November 1999).

MASHAYEKHI, Mehrdad, *The Revival of the Student Movement in Post-Revolutionary Iran*, International Journal of Politics, Culture, and Society, Vol. 15, No. 2 (zima 2001), s. 283-313.

MIRSEPASSI-ASHTIANI, Ali, *The Crisis of Secular Politics and the Rise of Political Islam in Iran*. Social Text, No. 38 (jar, 1994), s. 51-84.

MOADDEL, Mansoor, *The Shi'i Ulama and the State in Iran*, Theory and Society, Vol. 15., No. 4 (júl 1986), s. 519-556.

SAVYON, A., MANSHAROF, Y., *The Doctrine of Mahdism: In the Ideological and Political Philosophy of Mahmoud Ahmadinejad and Ayatollah Mesbah-e Yazdi*, Middle East Media Research Institute, máj 2007.

Internetové zdroje:

<http://www.guardian.co.uk/>

<http://www.atimes.com/>

<http://www.princeton.edu/>

<http://www.iranica.com/>

<http://www.rferl.org/>

<http://www.president.ir/en/>

<http://www.ipu.org/>

<http://psephos.adam-carr.net/>

<http://www.nps.edu/>

<http://www.globalsecurity.org/>

<http://pnu-club.com/>

<http://www.aawsat.com/english/>

<http://www.irancrimewatch.com/>

<http://www.iranonline.com/>

<http://www.rferl.org/>

<http://news.sky.com/>

10 RESUMÉ

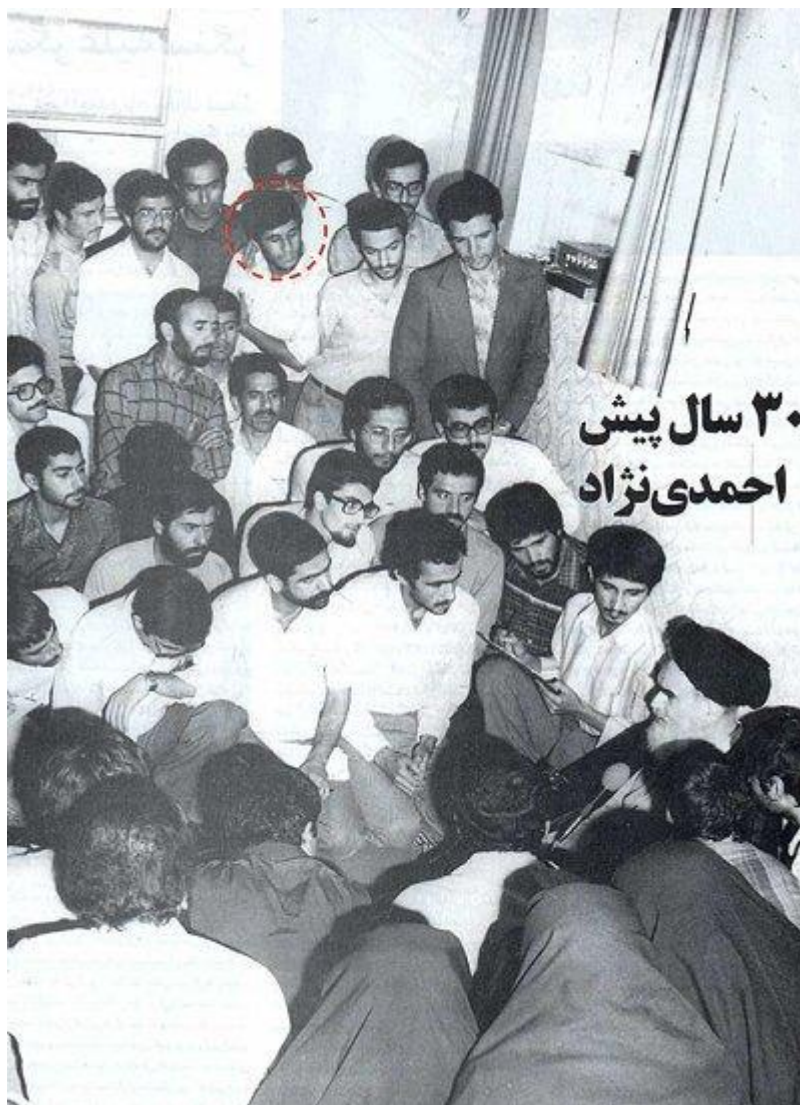
Bachelor thesis „Intellectual-religious background affecting Mahmoud Ahmadinejad“ deals with Mahmoud Ahmadinejad’s personality and political, social, economic background of Iran from the middle of 1950s. Thesis deals with events, which caused fall of Shah’s regime in 1979 and rise of Khomeini’s supremacy and his ideology of velayat-e faqih. It tries to explain intellectual-religious background affecting Mahmoud Ahmadinejad – key persons and societies.

For understanding Iran’s domestic and foreign policy is important to introduce these persons such as Ayatollah Mohammad Taqi Mesbah-e Yazdi and Ayatollah Ahmad Jannati. Mohammad Taqi Mesbah-e Yazdi is also known as a spiritual leader of Mahmoud Ahmadinejad.

The Hojjatieh society was established by Sheykh Mahmoud Halabi in 1953. Hojjatieh members advocated complete purification of Iranian Muslim society, starting with elimination of “heretical” Bahais and “godless” communists. Ayatollah Mesbah-e Yazdi, Ayatollah Jannati became members of Hojjatieh and acquire ideas of the Mahdism. It is not quite known, if Mahmoud Ahmadinejad is a member of society, because he denies it, but he believes in return of Mahdi, which means, there is a bond between society and him as well.

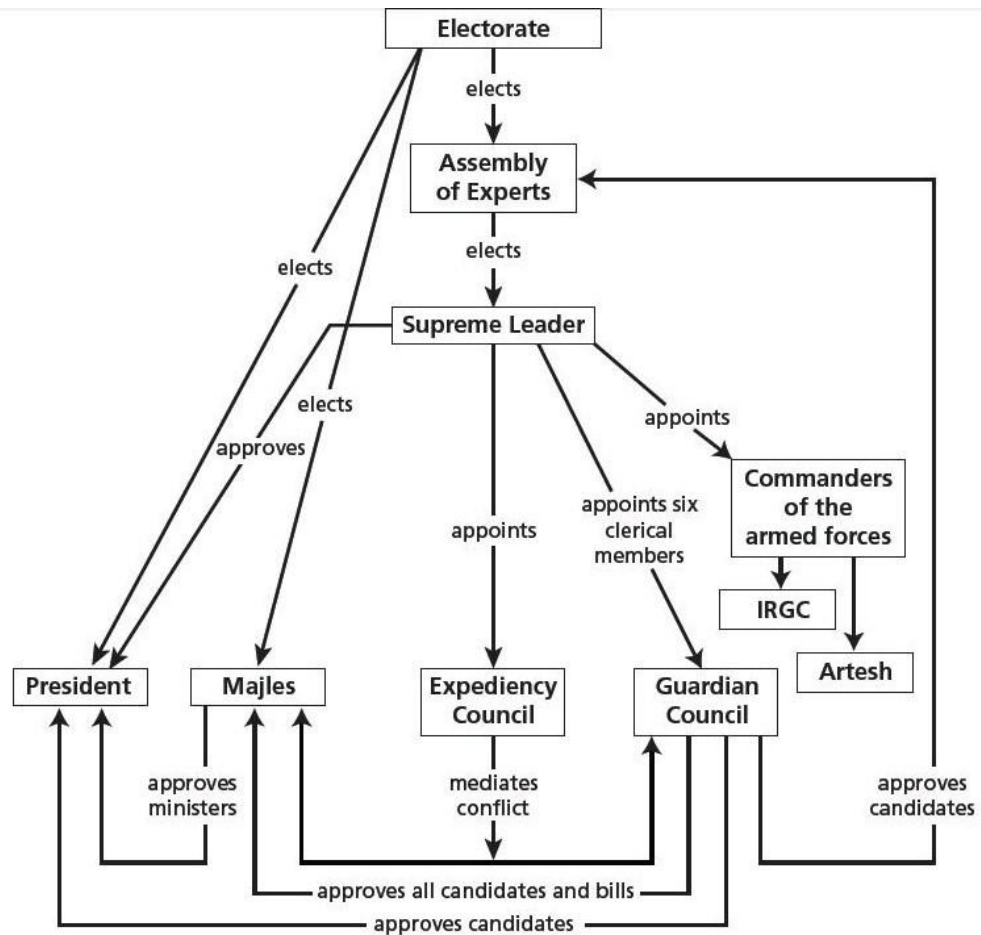
The thesis tries to introduce political system of Islamic republic of Iran, which created Ayatollah Khomeini and shows a key role of councils and other institutions in Islamic system.

11 PRÍLOHY

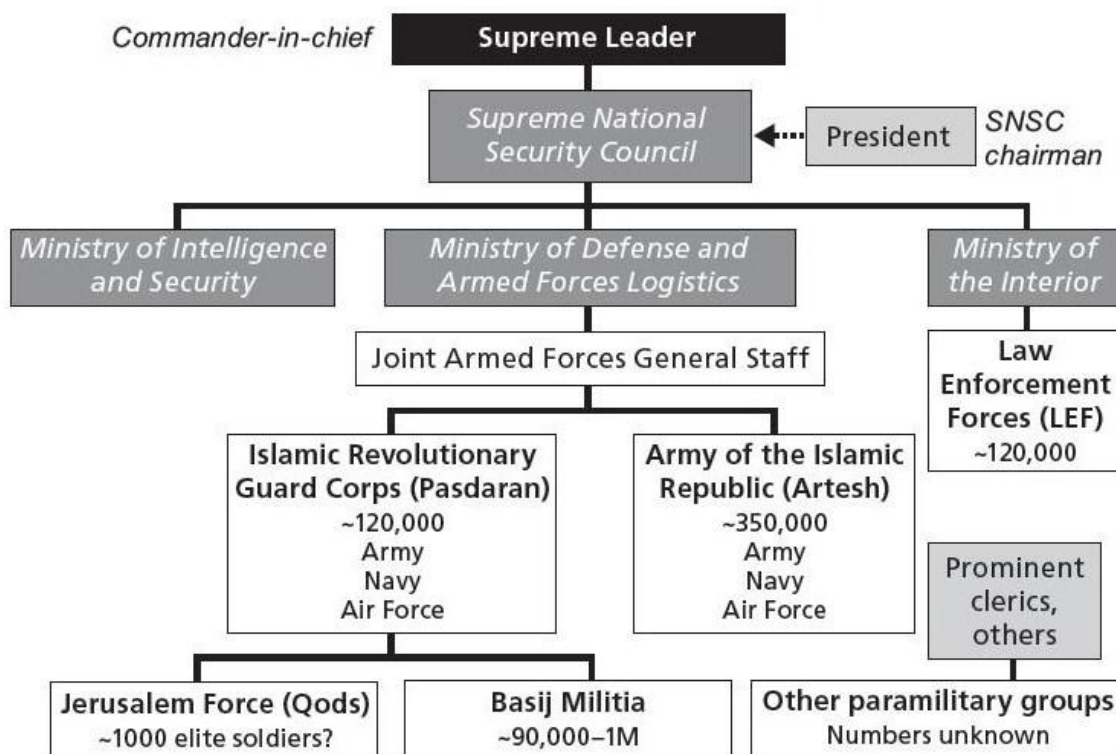
Príloha č. 1 * Táto fotografia bola uverejnená v novinách a médiá na nej označili v červenom krúžku Mahmúda Ahmadínedžáda na jednom zo stretnutí so študentmi.²²⁰

²²⁰ Fotka bola uverejnená v perzskej verzii na Iranian Press News v pondelok, 5. novembra 2007.

Príloha č. 2 – Formálna štruktúra moci v Iránskej islamskej republike.²²¹

²²¹ Thaler, 2010, s. 23

Príloha č. 3 – Štruktúra iránskych bezpečnostných zložiek²²²

²²² Wehrey, 2009, s.9.